

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Svájci
Hozzájárulás

AZ ÖKÖRDI-ERDŐTELEK- KECELI LÁPOK

kiemelt jelentőségű különleges
természetmegőrzési terület
(*HUKN20021*)

Natura 2000 fenntartási terve

VÉGLEGES VÁLTOZAT

Készült

**A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken
(Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)
című projekt** megvalósításának keretében.

2016. február

**KÖRTÁJ
TERVEZŐ IRODA KFT.**

Impresszum

Készült **A Fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken (Svájci-Magyar Együttműködési Program, Végrehajtási Megállapodás száma: SH/4/8)** című projekt megvalósításának keretében, a 275/2004. korm. rendelet előírásai és egyéb szakmai útmutatók alapján.

SZAKMAI VEZETŐK

Projektvezető: Tóth Péter (MME)

Szakmai témafelelős: Podmaniczky László (SZIE TTI)

Szakmai témakoordinátor: Faragóné Huszár Szilvia (LLTK Nonprofit Kft.)

Kommunikációs felelős: Kovács Eszter (SZIE TTI)

Pénzügyi felelős: Jeney Zsuzsa (SZIE TTI)

VEZETŐ TERVEZŐ

Králl Attila (természetvédelmi szakértő)

SZAKMAI KÖZREMŰKÖDŐK

A fenntartási terv szakmai tartalmának összeállítása:

Élőhelyterképezés és élőhely-jellemzések: Horváth András és Király Gergely

Mezőgazdaság és vízgazdálkodás: Rezneki Rita és Varga Csaba

Halfajok felmérése és kezelési javaslatok: Szentes Katalin, Müller Tamás, Staszny Ádám

Vadállomány, vadgazdálkodás: Szemethy László, Heltai Miklós

Madárállományok felmérése, madárvédelmi kezelési javaslatok: Nagy Zsolt, Nagy Károly

Kétéltűek és hüllők felmérése és kezelési javaslatok: Halpern Bálint

Védett növényfajok és vonatkozó kezelési javaslatok: Házi Judit és Penksza Károly

Botanika, tájökológia kezelési javaslatok: Bíró Marianna, Molnár Zsolt

Környezeti-társadalmi adatgyűjtés; a fenntartási tervezés folyamatának társadalmi egyeztetése:

Fabók Veronika, Kalóczkai Ágnes, Kovács Eszter, Margóczy Katalin, Mihók Barbara

További közreműködők: Bankovics András, Dóka Richárd, Gyurita István, Kurmai Péter, Lóránt Miklós,

Németh Ákos, Pigniczki Csaba, Sági Tamás, Sipos Ferenc, Vadász Csaba

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönjük a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság szakmai közreműködését, köszönetünket fejezzük ki továbbá a Bács-Kiskun megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatóságának és az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóságnak a fenntartási tervhez fűzött értékes szakmai megjegyzésekért és a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokért. Köszönjük a mező- és erdőgazdálkodók, a vadgazdálkodók és a halastavi gazdálkodók aktív közreműködését, észrevételeit és tanácsait.

SZERKESZTETTE

Gallai Zsófia (KÖRTÁJ Tervező Iroda Kft.)

A TÉRKÉPEKET ÉS A TÉRINFORMATIKAI ELEMZÉSEKET KÉSZÍTETTÉK

Skutai Julianna és Molnár Dániel (SZIE TTI GISstudio)

NYELVI LEKTOR

Székely Anikó

NYOMDAI KIVITELEZÉS

Printorg Kft.

ISBN-SZÁM

978-963-269-565-5

2016. február

Tartalom

BEVEZETÉS	07
I. A NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ	09
1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése	10
1.1. Környezeti adottságok	10
1.1.1. Éghajlati adottságok	10
1.1.2. Vízrajzi adottságok	10
1.1.3. Talajtani adottságok	11
1.2. Természeti adottságok	11
1.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	12
1.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	12
1.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	13
1.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős növény- és állatfajok	13
1.3. Területhasználat	14
1.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás	14
1.3.2. Területhasználat és kezelés	15
II. NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	21
1. A terület azonosító adatai	22
1.1. Név	22
1.2. Azonosító kód	22
1.3. Kiterjedés	22
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	22
1.5. Érintett települések	23
1.6. Egyéb védettségi kategóriák	23
1.7. Tervezési és egyéb előírások	24
2. Veszélyeztető tényezők	25
3. Kezelési feladatok meghatározása	30
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	30
3.2. Kezelési javaslatok	31
3.2.1. Élőhelyek kezelése	36
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	41
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	41
3.2.4. Kutatás, monitorozás	42
3.3. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer	42
FELHASZNÁLT IRODALOM	44

Bevezetés

A Natura 2000 területek az európai közösségi jelentőségű, ritka és veszélyeztetett fajok, illetve élőhelyeik hálózatát alkotják. Kijelölésük célja a közösségi szinten kiemelt fajok és élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fejlesztése, illetve helyreállítása. A védelem céljait az Európai Unió két irányelvében határozta meg, amelyekben egyben kötelezi is a tagországokat a Natura 2000 hálózat lehatárolására. Magyarországon 2004-re 512 db, összesen közel 20000 km² (2 millió ha) kiterjedésű Natura 2000 területet jelöltek ki. Ezzel hazánk, a pannon biogeográfiai régió tagjaként jelentős mértékben járul hozzá Európa természeti értékeinek megőrzéséhez.

A hazai Natura 2000 területek kijelölését az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) sz. kormányrendelet határozza meg, a területek helyrajzi szám szerinti kihirdetése pedig az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 45/2006. (XII.8.) sz. KvVM rendeletben található.

Az irányelvek céljainak teljesítése érdekében a tagállamok a Natura 2000 területekre fenntartási terveket készítenek. Ezekben egyebek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal együtt kialakított kezelési előírásokat, javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek, amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. A fenntartási terv azonban földhasználati szabályokat nem állapít meg.

2012. nyarán a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) vezetésével és a Szent István Egyetem (SZIE), valamint a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpontjának (MTA-ÖK) részvételével program indult a hazai Natura 2000 területek állapotának alaposabb megismeréséért és természeti értékeinek megőrzéséért. A *„Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken”* című projekt célja, hogy hosszútávon kedvező természetvédelmi helyzetet teremtsen a Natura 2000 területeken, természetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból is a fenntarthatóságot szolgáló kezelési javaslatok kidolgozásával.

A projekt fókuszpontjában a gyűjtött biotikai adatokra alapozott, a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek hosszú távú megőrzését és javítását szolgáló intézkedések kidolgozása és tesztelése áll. A projekt során a témában jártas kutatók módszertani fejlesztést végeztek egyes adathiányos növény- és állatfajok, élőhelyek, ökológiai faktorok (vadhatás, holtfa) teljesebb megismerésére, és tesztelik ezeket a módszereket.

Emellett a projekt keretében - kiskunsági és mátrai területeken – fenntartási tervek is készültek. Jelen dokumentum a kiskunsági különleges madárvédelmi terület, valamint az ezzel átfedésben lévő természetmegőrzési területek alapvető madárvédelmi, illetve élőhelyvédelmi szempontú kezelési javaslatait foglalja össze.

Jelen dokumentáció a projekt keretében vállalt kiskunsági Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási terv – terjedelmi okok miatt – szerkesztett (rövidített), de egyeztetések utáni változata. A tervi anyagrészt 2015-ben egyeztetési anyagként megkapták az országos és területi illetékességű érintett szervezetek, valamint gazdálkodók, véleményezés céljából. A teljes (tervi és megalapozó anyag) változat a projekt keretében fejlesztett honlapon érhető el: www.naturaterv.hu.

A fenti honlapon nemcsak az elkészült tervek tekinthetők meg, hanem a program „gazdálkodói modul” menüpontján keresztül lehetőség van arra is, hogy egy adott üzem területére vonatkozóan, egyfajta üzemi fenntartási tervet készítsenek az ez iránt érdeklődők.

Dudás László

Nádas

I.

A Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

1. A tervezési terület alapállapot-jellemzése

1.1. KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK

Az Ökördi-Erdőtelek-keceli lápok kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési terület (kjTT) Bács-Kiskun megyében, Kalocsa várostól É-K-i irányban, Akasztó, Dunapataj, Harta, Kecel, Kiskőrös, Öregcsertő, Szakmár települések határában helyezkedik el. Alapvetően füves jellegű, lápos-mocsaras terület, összkiterjedése 2517,88 hektár.

Természetföldrajzilag a terület a Kalocsai-Sárgköz kistájhoz tartozik; ártéri szintű síkság. Az Ökördi-Erdőtelek-keceli lápok kjTT a kistáj É-K-i csücskében helyezkedik el. A terület magasártér jellegű, amely enyhén dél felé lejt.

1.1.1. ÉGHAJLATI ADOTTSÁGOK

A Kalocsai-Sárgköz kistájra a mérsékelt meleg-száraz éghajlat jellemző.

Az évi napsütéses órák száma 2040 körüli, nyári összege közel 800, a téli pedig közel 200 óra.

Az évi középhőmérséklet 10,5 °C, a vegetációs időszak átlaghőmérséklete 17,5 °C. Évente közel 200 napon át, április 2-4. és október 20. között a napi középhőmérséklet általában 10 °C felett van. Április 4. körül a fagyok már megszűnnek, és 205 nap után, október 25. körül jelentkeznek újra. A legmelegebb nyári napok maximum hőmérsékleteinek sokévi átlaga 34 °C, a leghidegebb téli napok minimumainak átlaga -16 és -17 °C.

A **csapadék** évi összege 550-580 mm, ebből 320-340 mm a vegetációs időben hullik. A hótakarós napok átlaga 30, az átlagos maximális hóvastagság 20 cm. Az ariditási index 1,22-1,25.

Az ÉNy-i az utalkodó **szélirány**, az átlagos szélesség 2,5-2,8 m/s.

Az időjárási elemek közül a magyarországi átlaghoz viszonyítva a kevés csapadék fejt ki a legjelentősebb hatást a térség vegetációjára.

1.1.2. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A Natura 2000 terület a Duna-völgyi-síkon, a Duna-völgyi-főcsatorna két oldalán helyezkedik el. Gyér lefolyású, vízhiányos terület, amelyet a Homokhátságról érkező K-Ny-K-i irányú, valamint a víz levezetését biztosító, É-D-i irányú csatornák szabdalnak fel. Nyílt vízfelületű állóvizek nincsenek, a mélyebben fekvő, lefolyástalan részek elláposodtak. A mesterséges medrek jellemzően trapéz szelvényűek. Jelentősebb csatornák a Duna-völgyi-főcsatorna mellett a III. főcsatorna és a Kígyós-csatorna. A talajvíz mélysége általában 2 méter körül alakul. A talajvíz kémiai jellege jellemzően kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos, délen nátrium-hidrogénkarbonátos, magas keménységű.

A területen artézi kutak üzemelnek, amelyek jellemzően 100 méteres mélységből hozzák felszínre a rétegvizet. Ezek a vizek is kemények és magas vastartalmúak. A csatornák vízminősége a természetmegőrzési területen kívüli feltételes szennyezések miatt jellemzően III. osztályú.

A természetmegőrzési terület az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatósághoz tartozik és a Dunamenti és Kiskunsági Vízgazdálkodási Társulat kezeli a vízügyi létesítményeket.

1.1.3 TALAJTANI ADOTTSÁGOK

Talajtípus neve	HUKN20021	
	Terület (ha)	Terület (%)
Réti talajok	1220.90	48.49%
Síkláp talajok	923.30	36.67%
Mélyben sós réti csernozjomok	252.19	10.02%
Humuszos homoktalajok	93.99	3.73%
Szoloncsák-szolonyecek	26.36	1.05%
Réti csernozjomok	1.16	0.05%
Összesen	2517.88	100.00%

A térségben az alapkőzetet különféle üledékek alkotják. Északon löszös üledékek, míg az déli részen glaciális és alluviális üledékek találhatóak.

Az Ökördei-Erdőtelek-keceli lápok kJT-n alapvetően három fő talajtípus lehetséges. Az ártéri jelleg folytán dominálnak a réti

talajok (~50%), nagy arányban találhatóak síkláp talajok és mélyben sós réti csernozjomok. A terület északi részén helyezkednek el a réti talajok, az összterület mintegy felén. Termékenységi besorolásuk 45-50 (int.). A déli részeken a síkláp talajok a jellemzőek, termékenységi besorolásuk széles skálán (65-120 int.) mozog. A délnyugati csücsökben mélyben sós csernozjom talajok találhatóak, melyek termékenysége a szikes talajvíz miatt viszonylag kedvezőtlen (int. 50-75).

1.2. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

Az Ökördei-Erdőtelek-keceli lápok kJT térsége florisztikailag a Pannóniai flóratartomány (Pannonicum), Alföld flóraidéke (Eupannonicum) Duna-Tisza köze flórajárásába (Praematricum) tartozik.

A Ökördei-Erdőtelek-keceli lápok Natura 2000 lápi jellege a területre jellemző sajátos vízáramlási viszonyoknak köszönhető. A homokhátságból és távolabbról eredő felszín alatti vizek itt a felszínre kerülnek, de folyamatosan tovább áramlanak, nem töményednek be, és ezért lápi jellegű élőhelyek alakulnak ki (Bíró és mts. 2007). A mélyedésekben - amelyek főleg ősi, levágódott folyómedrek - szerves anyaggal (tőzeggel) feltöltődő pangóvízes lápok, rétlákok hoztak létre, zsombékosok, bozótosok magassásosok voltak itt a hidrológiai beavatkozások előtt (Molnár és Varga, 2006). A csatornázások hatására a lápok

területe töredékére zsugorodott. A kiszáritott területeket fölszántották vagy beerdősítették (pl. a Nyulas erdő Ökördei határában). Szerencsére maradt valami a lápvilágból is, ma is találunk még zsombékosokat, orchideákban gazdag lápréteket és rétből fejlődött sztyeppréteket is. A következő élőhelytípusok előfordulását detektálták: természetes eutróf tavak, meszes száraz gyepek, pannon homoki gyepek, kékperjés láprétek, folyóvölgyek mocsárrétjei, mészkedvelő üde láp- és sásrétek, kőris-éger ligeterdők.

Natura 2000 élőhely kód	Natura 2000 élőhelytípus neve	ÁNÉR-kód	ÁNÉR élőhelytípus neve	HUKN20021	
				Terület (ha)	Terület (%)
1530*	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	B6	Zsiókás, kötő kákás és nádas víző szikes mocsarak	4,66	0,18%
		F2	Szikes rétek	507,91	20,17%
6260*	Pannon homoki gyepek	H5b	Homoki sztyepprétek	8,00	0,32%
6410	Kékperjés láprétek	D2	Kékperjés rétek	1,66	0,07%
6440	Ártéri mocsárrétek	D34	Mocsárrétek	182,23	7,24%
91E0*	Puhafás ligeterdők, éger- és kőrisligetek, illetve láperdők	J2	Láp- és mocsárerdők	50,32	2,00%
Nem közösségi jel. élőhely				1763,10	70,02%
Közösségi jel. élőhely				754,78	29,98%
Összesen				2517,88	100,00%

1.2.1. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÉLŐHELYEK

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
91E0*	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	A
3150	Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel	A
6410	Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)	A
6440	Folyóvölgyek Cnidion dubii társuláshoz tartozó mocsárrétjei	A

1.2.1.1. Jelölő élőhelynek javasolt közösségi jelentőségű élőhelyek

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
1530*	Pannon szikes sztyeppék és mocsarak	A
6260*	Pannon homoki gyepek	A

1.2.2. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ NÖVÉNYFAJOK

Irányelv melléklete (II., IV., V.)	Faj név	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D) (csak az I. mellékleteseknél)
II.	Kisfészkü aszat (<i>Cirsium brychicephalum</i>)	C

1.2.3. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ KÖZÖSSÉGI JELENTŐSÉGŰ ÁLLATFAJOK

Irányelv melléklete (II., IV., V.)	Faj név	Populáció (országos állományhoz viszonyított arány) (A-D)
II.	Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	C
II.	Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	C
II.	Dunai tarajosgőte (<i>Triturus dobrogicus</i>)	C
II.	Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>)	C
II.	Lápi póc (<i>Umbra crameri</i>)	C
II.	Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>)	C
II.	Vágócsík (<i>Cobitis taenia</i>)	C
II.	Harántfogú törpecsiga (<i>Vertigo angustior</i>)	C
II.	Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	C
II.	Vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)	C
II.	Vidra (<i>Lutra lutra</i>)	D

1.2.4. A TERVEZÉSI TERÜLETEN ELŐFORDULÓ EGYÉB JELENTŐS NÖVÉNY- ÉS ÁLLATFAJOK

A fenntartási tervekben a közösségi jelentőségű fajokon (ezen belül a jelölők kiemelten) kívül még azok a fajok is helyet kapnak, amelyek közösségi jelentőségűeknek nem minősülnek, de kezelési szempontból jelentősek, általában hazai védett, illetve nem védett fajok. Válogatási szempont, hogy sok, nem közösségi jelentőségű faj rendelkezik olyan speciális élőhelyi igényekkel, területkezeléssel kapcsolatos

érzékenységgel, illetve biogeográfiai jelentőséggel, melyek a kezelési irányelvek megfogalmazása során nem hagyhatók figyelmen kívül. Ezek a legtöbb esetben fokozottan védettek, illetve védettek, de előfordul, hogy mindenféle védettség nélküli indikátor fajok is kerülnek a listába.

Az alábbi listában a terület kimelt természeti értékeit jelentő madárfajokat nem szerepeltetjük; ezekkel kapcsolatban részletes leírás található a kezelési egységeknél, illetve a Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék (HUKN10002) KMT fenntartási tervében.

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség
Mocsári kosbor	<i>Orchis palustris</i>	V	Üde gyepek: mocsár- és láprétek karakterfaja
Borz	<i>Meles meles</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet
Vörös róka	<i>Vulpes vulpes</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet
Aranysakál	<i>Canis auratus</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet
Vaddisznó	<i>Sus scrofa</i>	vadászható	Lásd: Vadgazdálkodás című fejezet

1. 3. TERÜLETHASZNÁLAT

1.3.1. MŰVELÉSI ÁG SZERINTI MEGOSZLÁS

A területhasználatot a földrészlet-nyilvántartásban (KÜVET) szereplő földhasználati besorolás, a CORINE Land Cover 50 felszínborítási adatbázisa, illetve a terepen tapasztalt valódi földhasználat alapján jellemeztük.

CORINE LC 50 aggregált kategória	Terület (ha)	Terület (%)
Vizenyős terület	1304,1	51,8
Természetes gyep	464,2	18,4
Természetes erdők	204,7	8,1
Kistáblás szántóföld	175,1	7,0
Nagytablás szántóföld	176,0	7,0
Intenzíven használt gyep	75,9	3,0
Felszíni víz	68,6	2,7
Egyéb mezőgazdasági terület	19,3	0,8
Erdő ültetvények	16,9	0,7
Szőlő	6,3	0,3
Egyéb mesterséges felszín	1,8	0,1
Gyümölcs	1,6	0,1
Tanyás térségek, illetve komplex művelési szerk.	3,1	0,1
Belterületek, városi zöldterületek	0,4	0,0
Összesen	2517,9	100,0

Főbb felszínborítási típusok megoszlása CORINE Land Cover 50 aggregált adatai alapján (forrás: FÖMI)

Művelési ág	HUKN20021	
	Terület (ha)	Terület (%)
Legelő	897,77	35,66%
Rét	688,72	27,35%
Szántó	373,22	14,82%
Erdő	286,98	11,40%
Csatorna	79,32	3,15%
Nádas	46,27	1,84%
Út	43,83	1,74%
Mocsár	40,91	1,62%
Szőlő	23,30	0,93%
Gyümölcsös	11,11	0,44%
Tőzegtelep	10,55	0,42%
Árok	7,72	0,31%
Vízállás	5,43	0,22%
Anyaggödör	0,83	0,03%
Beépített	0,83	0,03%
Egyéb	0,64	0,03%
Tanya	0,45	0,02%
Összesen	2517.89	100.00%

Főbb művelési megoszlás a külterületi ingatlannyilvántartás (KÜVET) adatai alapján

Művelési ági besorolás szerint a terület nagy része, mintegy 61,01 %-a rét, illetve legelő művelési ágban van. A szántóterületek aránya 14,82%, 10% felett található még erdő

művelési ágú területek. A tényleges földhasználat ennek nagyrészt megfelelő: a CLC50 alapján vizenyős területeket (lápréteket és mocsárréteket), illetve rét besorolású üde gyepterületeket kaszálóként és legelőként hasznosítják.

1.3.2. TERÜLETHASZNÁLAT ÉS KEZELÉS

1.3.2.1 Mezőgazdaság

A Ökördi-Erdőtelek-keceli lápok kJT Natura 2000 területének legnagyobb részén mezőgazdasági művelés folyik. A kJT egészére a gyepeződés magas aránya jellemző, körülbelül a terület 75 %-át gyepek és vizenyős területek (mocsárrétek, láprétek) alkotják (Corine50 felszínborítási viszonyok szerint). A gyepterületeket legeltetéssel, illetve kaszálással hasznosítják. A legelő állatok közül a juhfélék a legjellemzőbbek, de számos terület esetében megtörtént már az átállás a Kiskunsági Nemzeti Park által prioritizált szarvasmarha legeltetésre is (részben a haszonbérleti szerződéseknek köszönhetően). A gyepterületeknek, az ország más részeihez viszonyított magas aránya a szántóművelés szempontjából a kedvezőtlen talajadottságokra vezethető vissza.

Az összterület mintegy 14 %-án találunk szántóföldeket. Ezek fele részben nagytáblás (7 %), illetve kistáblás szántó (7 %). A szántóföldeken jellemző termesztett növényfajták: kukorica, búza, napraforgó, repce, lucerna, a kertészeti növények közül pedig a fehérrépa, sárgarépa, hagyma, borsó és a kapor.

Az általános mezőgazdasági összeírás (2010) adatai alapján a térségben az egyéni gazdaságok dominanciája jellemző. Az összeírás szerint az állattartással foglalkozók aránya magas. Egy, a falugazdászok körében végzett felmérés szerint, az itt élők mintegy 10 %-a él közvetlenül a mezőgazdaságból, mintegy 50%-uknak pedig kiegészítő jövedelmet biztosít ez a tevékenység. Sokan folytatnak háztáji gazdálkodást is, tyúkokat, disznókat tartanak.

Az egykor kiterjedt szőlőültetvények mára háttérbe szorultak, az összterület elenyésző részét érintik (0,3 %-át).

1.3.2.2 Erdészeti

A Natura 2000 terület erdőssztyepp klímán helyezkedik el. Két erdőtervezési körzetbe tartozik: a déli részek a „Kiskőrösi erdősztyepp tervezési körzet”-be (az erdőterv érvényes 2006. 01. 01.- 2015. 12. 31.-ig) az északiak pedig a „Közép-Duna menti erdősztyepp tervezési körzet”-be.

Az erdők jellemzően akácok, nemes és hazai nyárasok. Előfordulnak még kocsányos tölgyesek, fűzesek és égeresek is. Jellemzően kultúrerdők és származékerdők, az erdőművelés módja vágásos.

Jelentősebb természetvédelmi érték nem kötődik ezekhez az erdőkhez.

A tulajdonviszonyokat tekintve az erdők többsége állami tulajdonban van (körülbelül 80 %-a, 205.34 hektár), a többi terület magánkézben van. Az állami erdőgazdálkodó a térségben a KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt.

Fatípus	Terület (ha)	Arány (%)
Nemes nyárasok	91,04	34,83
Fűzesek	67,87	25,97
Hazai nyárasok	34,87	13,34
Akácok	33,04	12,64
Kocsányos tölgyesek	12,14	4,65
Égeresek	9,77	3,74
Kőrisesek	9,13	3,49
Fekete fenyvesek	3,04	1,16
Egyéb keménylombosok	0,23	0,09
Erdei fenyvesek	0,22	0,08
Összesen	261.35	100.00

1.3.2.3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

VADGAZDÁLKODÁS

A terület a III/5. Észak-bács-kiskuni vadgazdálkodási körzetben helyezkedik el, amely a következőképpen jellemezhető. A gímállomány nagysága nem jelentős, minősége közepesnek mondható. Előfordulása mindenhol erdőhöz kötött. A dák a körzet dél-keleti szegletében, illetve a körzet északi részén, zártkertben fordul elő. Az ezeken a területeken kívül élő dák-állomány minimális, vadgazdálkodás szempontjából nem jelentős. Az őzállomány jelentősége a körzetben meghatározó. Nagysága mind a becslési, mind a terítékadatok alapján folyamatosan növekszik. Minősége összességében jónak mondható, elterjedése a körzet egész területén egyenletes. Muflon a körzetben nem található. A vaddisznó állománysűrűsége és terítéke folyamatos növekedést mutat. Elterjedése elsősorban az erdős területekhez kö-

tött. Az állomány minősége jónak mondható. A mezei nyúl és a fácán a körzet nagy jelentőségű apróvadja. A fogoly állománynagysága a becslések alapján viszonylag állandó, eloszlása egyenletes. A vízivadnak igen nagy a jelentősége a Duna melletti és a jelentősebb vizes élőhellyel rendelkező vadászterületeken.

A terület vadállományának értékelése az érintett vadászatra jogosultak adatai alapján:

Vadfaj	A körzet jellemző állománysűrűsége (pld/100ha)	A körzet jellemző hasznosítási sűrűsége (pld/100ha)	A terület jellemzői				
			Állománysűrűség (2003-2013)		Hasznosítási sűrűség (2003-2013)		Vadgazdálkodási jeletőség
			pld/100ha	trend	pld/100ha	trend	
Gímszarvas	0,105	0,005	0,552	stagnáló	0,155	stagnáló	átlagosnál nagyobb
Dámszarvas	0,268	0,000	0,000	stagnáló	0,000	stagnáló	nincs
Őz	4,073	0,362	3,642	növekvő	0,772	stagnáló	nagy
Muflon	0,000	0,000	0,000	stagnáló	0,000	stagnáló	nincs
Vaddisznó	0,473	0,074	0,586	növekvő	0,471	növekvő	átlagosnál nagyobb
Mezei nyúl	6,551	0,360	7,597	növekvő	1,160	növekvő	átlagosnál jelentősen nagyobb
Fogoly	0,415	0,003	0,210	csökkenő	0,000	stagnáló	nincs
Róka	0,711	0,291	0,749	csökkenő	0,704	stagnáló	átlagosnál nagyobb
Borz	0,395	0,045	0,362	csökkenő	0,069	növekvő	átlagos
Aranysakál	0,031	0,001	0,033	növekvő	0,008	növekvő	kérdéses

(Adatforrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, SZIE-VMI, Gödöllő, 2014)

A gímszarvas becsült állománya és terítéke 2008-ig egyaránt csökkent, azóta pedig növekszik, összességében tekintve stagnál. A becsült állomány jelenleg magasabb, míg a teríték alacsonyabb, mint a vizsgált időszak kezdetén.

A becsült őzállomány az elmúlt tíz évben időközi hullámzásokkal enyhén növekedett. A faj hasznosítása 2008-ig nagyobb ingadozásokkal nőtt, azóta pedig stagnál.

A dámszarvas és a muflon nincs jelen a területen.

A vaddisznó becsült állománya és terítéke egyaránt nagyobb ingadozást mutat, előbbi kis- mértékben növekedett, utóbbi pedig megkétszereződött.

A mezei nyúl becsült állománya a vizsgált időszakban megduplázódott, míg az elejtések száma – nagyobb ingadozással – négyeszeresére nőtt.

A fogoly meglévő csekély állománya tovább apadt, a fajt nem hasznosítják.

A róka terítéksűrűsége időközi hullámzással kísérve a vizsgált időszakra stabilnak mondható, becsült állománya nagyobb ingadozásokkal a felére csökkent.

A borz becsült állománya a vizsgált időszakban – 2009 és 2010 kimagasló értékei ellenére – felére csökkent, terítéke pedig több, mint tízszeresére emelkedett.

Az aranysakál becsült állománya és terítéke – utóbbi nagyobb ingadozással – folyamatosan emelkedik.

Vadgazdálkodási szempontból az egyéb fajok közül számottevő a fácán, a szarka, és a dolmányos varjú. Jelentőséggel bír a nyest, a házi görény, a vetési lúd, a nagy lilik, a nyári lúd, a tőkés réce, a szárcsa, a balkáni gerle, az örvös galamb, a szajkó, a kóbor kutya, a kóbor macska és az üregi nyúl.

HALÁSZAT, HORGÁSZAT

A területen érdemi horgászati, halászati hasznosítás nincs.

1.3.2.4. Vízgazdálkodás

A kJT a Dél-Duna-völgyi vízrendszerhez tartozik, délen közvetlenül a Sárközi-vízrendszerhez kapcsolódik. A Duna-völgyi-főcsatornával (DVCs) kettéosztott vízrendszer kJT-t magába foglaló, a Duna mélyárterére kiterjedő része csatornákkal sűrűn behálózott. A csatornák építésének eredeti célja a belvízmentesítés volt, a művelhető területeken ehhez csatlakozott később a mezőgazdasági vízigény kielégítése, majd még később a természetvédelmi célokat szolgáló vízkormányzás. A vízrendszer területén a természetes esés É-D-i irányú, a meghatározó csatornák is ebben az irányban futnak. Kialakításuknál a gazdaságosságra törekedtek, ezért az egyes mélyterületek közti vízlevezetést szolgáló mélyvonulatokat kötötték össze. Több csatorna esetében (Kiskunsági-főcsatorna – Kígyós-ér, Nagy-ér) még felismer-

hetők a természetes medrekre emlékeztető szakaszok. A speciális nyomvonal kialakítás miatt a csatornák mélyvezetésű és magasvezetésű szakaszai máshol is elkülönülnek egymástól a medret kísérő töltések nagysága, formája miatt.

A Homokhátság felől érkező, a területet keresztülszelő csatornák alapvetően kelet-nyugati irányúak. A hátságon a mélyvezetésű csatornaszakaszok jellemzőek. A kJTt közvetlenül a DVCs két oldalán húzódik.

A területet az alábbi csatornák érintik:

- » Duna-völgyi-főcsatorna (DVCs),

A DVCs-tól nyugatra húzódó csatornák: Csorna-Foktői-csatorna, Kígyós-csatorna (helyi jelentőségű, nem azonos a Kígyós-érrel), Compós-csatorna.

A DVCs-tól keletre húzódó csatornák:

Csukás-Csábor-csatorna, Szőlő aljai (VI.)-csatorna, Fecsketanyai (VII.b.)-csatorna, Ökördi-csatorna, Büdös-tói (VII.)-csatorna.

Legfontosabb csatornák leírása

DUNA-VÖLGYI-FŐCSATORNA (DVCs)

A Duna bal parti vízgyűjtőjének egyik belvízrendszere a 4361 km² területű Duna-völgyi belvízrendszer. A belvízrendszer közepén halad át a rendszer főcsatornája, a Duna-völgyi főcsatorna. A DVCs a vízvezetést észak-déli irányban, a természetes esés irányában biztosítja. A főcsatornát a területen a Csornai zsilip szakaszolja (55+090 cskm). A zsilipek egyrészt segítik a mindenkori belvízhelyzetnek megfelelő vízkormányzást, illetve az árapasztók működtetését, másrészt biztosítják a közvetlen vízhasználók és nem utolsósorban a csatorna környezete szempontjából optimális vízszinteket.

A DVCs töltések között vezet át a területen. Általában a csatorna jobb parti sávja járható. A bal parton a csatorna nehezebben megközelíthető, néhol fákkal erősen benőtt, magaspárt, mocsaras területek, illetve a magánterületek miatt akadályozott a közlekedés.

Vízkiészletének jelentős része mesterségesen bevezetett vízből származik (a természetes eredetű víz mennyiségére csak becslések vannak). A vízkiészlet mesterséges hánnyada a Dunából származik. Az őszi-téli időszakban a csatorna alacsony vízszinttel üzemel, felkészülve az esetleges téli-tavaszi belvizekre. Tavasszal a vízállást a nyári üzemi vízszintre emelik, a vízpótlási igények kielégítéséhez. A vízhozamok rendszerint tavasszal a legmagasabbak, ekkor a csatorna a téli-tavaszi időszakban jelentkező fölös vizeket vezeti le. Nyáron, amikor magas a vízfelhasználás, a vízhozam a magas vízállások ellenére is

viszonylag kicsi, mert a vegetáció felszaporodása következtében csökken a vízáteresztő kapacitás. Akasztónál az átlagos vízmélység 117-187 cm között változik, tehát állandó vízfolyásnak tekinthető. A meder anyaga meszes, szürke és barnássárga homok. A partot nád, sás, illetve gyomnövényzet borítja, fás zóna jórészt hiányzik. Zonáció aránya 30%.

A csatorna vizének oxigénháztartása nem megfelelő minőségű.

CSORNA-FOKTŐI-CSATORNA

A csatorna a területen torkollik a DVCs-be, de csak rövid szakasza esik a területre. A területet elhagyva Kalocsa felé vezet a Duna mélyárterén. Vízgyűjtője a csatornától északra található, a D-re eső területekről lefolyó vizek D irányba folynak le. A csatornát tápláló, az MT-n található vízfolyások a Szelidi-tó vízrendszeréből, két névtelen oldalcsatornából és a Kígyós-csatornából állnak.

A Csorna-Foktői csatorna vízkiészletének legnagyobb része gravitációs vízbetáplálásból származik. A csatorna természetes vízkiészlete csekély. A csatorna többes hasznosítású, belvíz elvezetésre, a DVCs-ből árapasztásra és mezőgazdasági vízszolgáltatásra szolgál. A 29+193 cskm szelvényben lévő csornai zsilipes áteresztésével lehet a DVCs-be beeresztendő vízmennyiséget szabályozni. Vizét a III. (Sárközi)-csatorna felé is le tudja adni.

A meder keresztmetszete tört szelvényű, mértékadó belvízszint felett meredekebb. A meder anyaga iszapos homok. A meder szélein náddal, mocsári növényzettel, hínárral benőtt, a zonáció kisebb mint 50%. A parti sávból a fás zóna hiányzik.

A csatorna vizének oxigénháztartása nem megfelelő minőségű.

CSUKÁS-CSÁBOR-CSATORNA

A DVCs-hez keletről érkező víztest. A csatorna a Duna-Tisza közti vízváltató magasan fekvő területén ered, és a hátság lejtésirá-

nyát követve, a befogadó Duna-völgyi Főcsatorna felé folyik. A Duna-völgyi Főcsatorna befogadó szelvénye: 53+890 cskm. A csatorna feladata a belvizek levezetése, valamint csapadékszegény időszakban a vizek visszatartása, az élővilág ökológiai egyensúlyának biztosítása. A Csukás-Csábor csatorna az egy másik Natura 2000 területhez tartozó Nagy-Csukás tó vízlevezető csatornája is (innen a régebbi neve: Csukástói-csatorna).

Mélyebben fekvő szakaszain álló, pangó víz alakulhat ki, egyébként száraz medrű, időszakos vízzállítási csatorna. A meder keresztmetszete trapéz, anyaga homok. A meder mocsári növényzettel benőtt, a parti sáv gyomos, helyenként cserjés, vízparti zonáció sehol sincs. A víz minősége általában megfelelő.

COMPÓS-CSATORNA ÉS KISEBB OLDALCSATORNÁK

A II. (Sárközi-) csatorna északi részei, amelyeken keresztül a főcsatornának kapcsolata van a Sárközi III. főcsatornával (belvízlevezető csatornaként). Az MT déli részén találhatóak.

Időszakos vízfolyások, mesterséges, trapéz keresztmetszetű mederrel és meredek parttal. Parti zónák nincsenek, a meder növényborítottsága 100%-os. Jellemző a lebegő, a szubmerz kozmopolita hínárállomány, vagy mocsári vegetáció, helyenként nád is. A partot gyomtársulás fedi, helyenként a part elcserjésedik, de a fás vegetáció hiányzik. A művelt terület a csatorna-partig húzódik, pufferzóna nincs. A vízminőségi paraméterek közül az oxigén telítettség és az oxigén fogyasztás értékei kritikusak, ezért a minőség nem megfelelő.

VI. (SZŐLŐ-ALJAI) - CSATORNA

A VI. csatorna a Duna-Tisza közti vízváltó magasan fekvő területén ered, és a hátság lejtésirányát követve a befogadó Duna-völgyi Főcsatorna felé folyik. A Duna-völgyi-főcsatorna befogadó szelvénye: 61+919 cskm (Akasztó alatt). A csatorna vízgyűjtő terü-

letének felszíne enyhén hullámos, homokos, löszös terület, lapos völgyeinek nyomvonalán mesterséges meder gyűjti össze a lefolyó vizeket. Belvízlevezető, időszakos vízzállítási csatorna (kizárólag belvizes időszakban szállít vizet). Mélyebben fekvő szakaszain álló, pangó víz alakulhat ki, egyébként száraz. Medrének keresztmetszete trapéz alakú, a partoldal meredek, a meder anyaga homok, mocsári növényzettel benőtt. A parti sávot gyomok és mocsári növényzet borítja, zonáció nem alakult ki. A szántók gyakran a partig érnek, nincs pufferzóna.

Az oxigénháztartás mutatói alapján a víztest minősége nem megfelelő.

BÜDÖS-TÓI (VII.)-CSATORNA

A VII. csatorna alkotja a Dél-Duna völgyi vízrendszer egyik legjelentősebb öblözetét. A VII. csatorna befogadója Akasztónál a Duna-völgyi Főcsatorna 64+721 cskm szelvénye. A csatornát a területen lévő természetes tavak, a Vadkerti-tó (régi neve Búdös-tó), a Kisbúdös-tó, a Lázár-tó, a Szarvas-tó és a Nagy-tó összekötésével építették.

Belvízlevezető, időszakos vízfolyás, szakaszosan mesterséges hatásra állandó. Mélyebben fekvő szakaszain álló, pangó víz alakulhat ki, egyébként száraz. Medrének keresztmetszete trapéz alakú, a partoldal meredek, a meder anyaga homok, a part mentén mocsári növényzettel, náddal, gyékénnyel benőtt. Nincs parti sáv, a szántók gyakran a partig érnek.

Az oxigénháztartás mutatói szerint a víztest minősége nem megfelelő. Tisztított szennyvizet vezetnek az akasztói szakaszba, több km-en keresztül a terheléshez köthető jelentős iszaplerakódás van.

1.3.2.5. Turizmus

Az Örködi-Erdőtelek-keceli lápok területén nincs kiépített idegenforgalmi látványosság. Bár a terület számos botanikai és zoológiai értéket hordoz, ökoturisztikailag nem tartozik a látogatottabb területek közé. A térség egésze sem tartozik a jelentősebb idegenforgalmi célpontok közé. Nincs tudomásunk arról, hogy bármilyen turisztikai tervékonyság befolyással lenne a terület élővilágára.

1.3.2.6. Infrastruktúra

A főutak közül Keletről az 53-as, Délről az 54-es számú főút van a területhez legközelebb. Az 53-as számú főúttal a terület északi részén érintkezik. A terület D-i határát a Kalocsát Kiskőrössel összekötő út képezi, érintkezik továbbá egy Kisörösről induló, a terület határáig, egy faipari feldolgozó kft.-hez vezető úttal is. A területet további számos kisebb mellékút és földút hálózta be.

Kolon archívum

Kései szegfű

II.

Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1. 1. NÉV

Ökördi–Erdőtelek–keceli lápok kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési terület (a továbbiakban: Ökördi–Erdőtelek–keceli lápok kJT)

1. 2. AZONOSÍTÓ KÓD

HUKN20021

1. 3. KITERJEDÉS

2517,88 ha

1. 4. A KIJELELÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK

Közösségi jelentőségű élőhelyek	Kód
Természetes eutróf tavak Magnopotamion vagy Hydrocharition növényzettel	3150
Kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon (Molinion caeruleae)	6410
Folyóvölgyek Cnidion dubii társuláshoz tartozó mocsárrétjei	6440
Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	*91E0

Közösségi jelentőségű élőhelyek	Kód
kisfészű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>)	4081

Közösségi jelentőségű élőhelyek	Kód
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)	1220
Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>)	1188
Dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>)	1993
Szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>)	1134
Lápi póc (<i>Umbra krameri</i>)	2011
Réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>)	1145
Vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>)	1149
Hosszúfogú törpecsiga (<i>Vertigo angustior</i>)	1014
Nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>)	1060
Vérfű-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)	1059

A fenti alapadatok, illetve a jelölő élőhelyek/fajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának (Standard Data Form) 2015. október 31-ével frissített változatát vettük alapul.

1. 5. ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK

Bács-Kiskun megye:

Akaszto, Dunapataj, Harta, Kecel, Kiskőrös, Öregcsertő, Szakmár.

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) sz. KvVM rendelet tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1. 6. EGYÉB VÉDETTSÉGI KATEGÓRIÁK

EGYÉB ÉRINTETT (ÁTFEDŐ) NATURA 2000 TERÜLET:

Natura 2000 terület neve	Kód	Kiterjedés (ha)	Átfedés mértéke
Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék KMT	HUKN10002	35722,19	2517,88 ha

EGYEDI JOGSZABÁLYAL LÉTESÍTETT ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET:

Nincs átfedő terület.

EX LEGE VÉDETT TERÜLETEK

Ex lege védett terület típusa	Összkiterjedés (ha)
Láp	1851,19

HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET:

Helyi védett terület neve	Település	Törzsk. szám	Kiterjedés (ha)	Átfedés (ha)
Keceli Látó-sziget	Kecel	2/53/TT/96	132,27	132,27

NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGŰ TERÜLETEK:

Nincs átfedő terület

ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT ÖVEZETE:

Országos ökológiai hálózat övezet kategória	Natura 2000 terület érintettsége (%)
Magterület	76,06%
Pufferterület	13,29%
Ökológiai folyosó	0,18%

1. 7. TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK

- » Elfogadott érvényes természetvédelmi kezelési terv az érintett védett természeti területre (ha már elkészült, de nincs még elfogadva, akkor is)

- » Településrendezési eszközök
 - 2003. évi XXVI. törvény az Országos Területrendezési Tervről
 - Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve; Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 19/2011. (IX. 29.) sz. önkormányzati rendelete; Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés 190/2011. (XI. 25.) sz. kgy. határozata
 - Érintett települések településszerkezeti tervei és helyi építési szabályzatai

- » Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- » Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

- » Vízyűjtő-gazdálkodási terv¹

1 www.vizeink.hu

2. Veszélyeztető tényezők²

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A03.01	Intenzív, vagy intenzívebb kaszálás	H	belül		<p>Amikor nagy területeket rövid idő alatt egyszerre lekaszálnak, az a gyepterület hirtelen, drasztikus megváltozását, száradását okozza.</p> <p>Az évről-évre ugyanabban az időpontban történő kaszálás pedig (beleértve az őszi tisztítókaszálásokat) az élőhelyek homogenizálódásával, elszegényedésével jár, hosszabb távon a területek „kultúrréte” alakulnak át.</p> <p>A láp- és mocsárrétek (6410, 6440) térben-időben nem megfelelően elvégzett (rendszeres nyár végi, vagy túl korai, illetve elegendő méretű hagyássáv/kaszálatlan terület nélküli) kaszálása a laprétek rendkívül gazdag, nagyszámú védett növényfajt tartalmazó flóráját elszegényíti, gerinctelen faunáját, köztük a jelölő tűzlepke (<i>Lycanea dispar</i>) és a vérfű hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) állományát veszélyezteti.</p> <p>Az alacsony (<10-12 cm) fűtarló, valamint a dobkasza használata kedvezőtlen. Zsombékoló láp- és mocsárrétek esetében a kaszálás az esetek többségében tönkreteszi az élőhelyet, szerkezetét.</p> <p>A területen szigetszerűen elhelyezkedő homoki gyepek (6260*) túlzott használatra (és a kezelés hiányára is) érzékeny, nehezen regenerálódó társulások, különösen csapadékszegény időszakokban.</p>

² A területet érintő *pozitív* hatásokat (pl. gyepek esetében kaszálás, legeltetés) *nem* a veszélyeztető tényezők között szerepeltetjük (vö: Standard Data Form 4.3). Ezeket a megalapozó dokumentáció 1.3 Területhasználat c. ímű pontjában fejtjük ki részletesen.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
I01	Idegenhöz inváziós fajok jelenléte	H	mindkettő		<p>A gyepes területet előzőnlő inváziós lágyszárú fajok: aranyvessző (<i>Solidago spp</i>), selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>), illetve fásszárúak (keskenylevelű ezüstfa (<i>Eleagnus angustifolia</i>)) a természetes gyeptársulásokat átalakítják, az érzékenyebb fajokat kiszorítják, mikro-klimatikus változásokat okoznak.</p> <p>A láperdei területeken amerikai kőris (<i>Fraxinus pennsylvanica</i>) és zöld juhar (<i>Acer negundo</i>) van. Egyes csatorna szakaszokon a moszatpáfrány-fajok (<i>Azolla sp.</i>); jelentős tömegei a vízfelszínen összefüggő szőnyeget alkotva, fény- és később oxigénhiányos állapotot idézhetnek elő.</p> <p>A csatornába invazív halfauna-elemek törtek be: kínai razbóra (<i>Pseudorasbora parva</i>), feketeszájú géb (<i>Neogobius melanostomus</i>) ezüstkárász (<i>Carassius gibelio</i>), törpeharcsa-fajok (<i>Ameiurus spp</i>). E fajok konkurenciát jelentenek az érzékenyebb jelölő fajok, így a lápi póc (<i>Umbra krameri</i>), és a réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>) számára.</p>
J02	Emberi hatásra változó vízáramlási viszonyok	H	mindkettő		<p>A humán hatás rendkívül összetett: a vízvezetésen túl a nagyobb vízfelhasználású (például, szántóföldi) kultúrák ültetése, mezőgazdasági célú vízkivételek, mesterséges felszínek párolgási vesztesége vízszint-csökkenést okoz. A hatás a (szintén antropogén) nagyobb léptékű abiotikus folyamatokkal (vö.: K01; M01) összekapcsolódik.</p>
J02.02	Hordalékkotrás	H	mindkettő		<p>A vonalas vízi létesítmények: csatornák, árkok medrének teljes szelvényben való kotrása, kéméleti területek fennhagyása nélküli kotrása során védett, illetve közösségi jelentőségű állatfajok pusztulhatnak el. Az ilyen gyakorlat a csatornához kötődő jelölő fajok, így a jelölő halfajok, továbbá a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>), illetve a vidra (<i>Lutra lutra</i>) állományait veszélyezteti, élőhelyeit időlegesen megszünteti.</p>

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
K01	Abiotikus természetes folyamatok (lassú)	H			Abiotikus és humán hatások (J02, J02.03) együttese miatt változó vízállapotok, a terület fokozatos kiszáradása (K01.03), illetve ezzel párhuzamosan a jellemző talajtípusok átalakulása a karakteres lápi-mocsári élőhelyeket (6410, 6440, 7230, 91E0*) beszűkíti, átalakítja.
K02	Természetes élőhely átalakulások, szukcessziós folyamatok	H	belül		Eutróf tavak fokozott eutrofizációja, feltöltődése és benövényesedése – a 3150 jelölő élőhelytípust a 2014-es botanikai felmérés során típusos formájában nem találták meg a területen. A vízjárta élőhelyek szárazodása az élőhely átalakulásához vezet.
A04.01	Intenzív legeltetés	M	belül		A túl magas állatlétszám (például, a területen mozgó gulya) különösen csapadékosabb, tartós vízborítású években a lápréteket (6410) veszélyezteti (a taposás miatt mocsárrétté alakulhatnak át). A túlzott taposás a jelölő fajok (nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>) állományait veszélyezteti a talaj tömörödése, illetve a hangyabolyok sérülése miatt.
A06	Egyéves vagy évelő lágyszárú növénytermesztés	M	belül		A területen belül, illetve annak környezetében lévő szántók többsége belvízveszélyes, így ez a művelési mód fokozza a vízelvezetési igényt. A gyepekkel közvetlenül határos intenzív szántókról és egyéb intenzív kultúrákról (szőlő, gyümölcs) bemosódó kemikáliák (biocid szerek, kijuttatott tápanyag) következtében a fajdiverzitás csökken, a gyors tápanyag-konsumensek, nitrofil növények (gyomok, vagy gyomként viselkedő fajok) irányába tolódik el. A kemikáliák a felszíni vizekbe mosódva a természetes élővilágot károsítják, a többlet tápanyag (műtrágya) az eutrofizációt gyorsítja, így a 3150 élőhelyre káros hatással van (lásd: K02).

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
F03.01	Vadászat	M	belül		Szórók létesítése gyepterületen – a vadfajok mozgását + a vadászati tevékenységet (mozgás gépjárművel) egy-egy helyre koncentrálja; a gyepeken ez károkat okoz.
I02	Problémát jelentő őshonos fajok	M	belül		A nem kezelt mocsárrétek, láprétek cserjésedése (rekettyefűz (<i>Salix cinerea</i>)), illetve nádásodása a gyepterületet beszűkíti. A veszélyeztetettség változó mértékű, hiszen a rekettyés védett fajoknak (tőzgepáfrány (<i>Thelypteris palustris</i>), lápi csalán (<i>Urtica kioviensis</i>)) ad otthont. Kívánatos a szélek megbontása legeltetéssel, kaszálással, a jelölő élőhelyek megőrzése szempontjából.
J01.01	Leégés	M	belül		Gyepterületeken és a csatornák mentén (elsősorban DVCs) a vegetáció szándékos leégetése az élőhely hirtelen megváltozásával jár, ízeltlábúakat, puhatestűeket, illetve gerinceseket is elpusztít. A gyepek rendszeres égetése a gyeptársulás elszegényedésével jár.
J02.03	Csatornázás és vízelvezetés	M	mindkettő		A területen kiterjedt csatornahálózat található, amelynek fő funkciója a belvizek elvezetése. A vizek levezetése a vízhez kötődő élőhelyek (3510, 6410, 6440) fokozatos kiszáradásával, átalakulásával, ezzel párhuzamosan özönfajok megjelenésével jár. A vízhiány az időszakosan vízborította területekhez kötődő kifestékű aszat (<i>Cirsium brachycephalum</i>) a vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), a dunai gőte (<i>Triturus dobrogicus</i>) állományaira is negatív hatással bír.

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Hatás keletkezési helye (területen belül/kívül)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
J03.02	Élőhelyi összeköttetések (konnectivitás) csökkenése emberi hatásra	M	mindkettő		Az É-D-i turján-vonulat terület egységei a települések és intenzív művelésű területek mátrixában helyezkednek el, csekély érdemi természetes kapcsolattal. A területen belül egyes szigetszerű élőhelyeket (például, homoki gyepek – 6260*) fenyeget a veszély, hogy környező propagulum-források nélkül leromlanak.
M01	A biotikus viszonyokban a klímaváltozás hatására bekövetkező változások	M	mindkettő		A klímaváltozás a vízforgalmi viszonyokat (mennyiség, egyenletesség) jelentős mértékben megváltoztatja, szélsőségesebbé teszi. Ez valamennyi vízhez kötődő élőhelyet és fajt veszélybe sodorja; az élőhelyek jellege, fajkészlete átalakul.
A03.03	Kaszálás felhagyása/hiánya	L	belül		A láp- és mocsárrétek kezelés (itt: kaszálás) hiányában változó ütemben magaskórós, illetve lápcserjés (rekettyefűz-dominálta) társulásokká alakulhatnak át, illetve beerdősülnek. Az élőhelyi változatosság érdekében e folyamatot mozaikos kezeléssel szükséges visszafogni, illetve visszafordítani – a florisztikailag, illetve a gerinctelen fauna szempontjából legértékesebb láp- és mocsárrétek (6410, 6440) esetében pedig meg kell akadályozni.
A04.03	Pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	L	belül		Az alacsony állatlétszám, illetve a nem megfelelő állattal végzett egyfajú legeltetés (birka) a szikesek (1530*) alacsonyabban fekvő, vízjárta területein a szukcessziós folyamatok (nádasodás) irányába hat. Ugyanez a probléma fennáll a kékperjés lápréteken (6410) és mocsárréteken (6440), ami a területek nádasodását-cserjésedését (rekettyefűz) okozza. A kezeletlen láprétek, lápi magaskórósok lápcserjésekké alakulnak. A területen szigetszerűen elhelyezkedő homoki gyepek (6260*) a kezelés hiányára érzékeny, könnyen gyomosodó, inváziós fajok által fenyegetett társulások – a homoki gyepek környezetének degradáltabb gyepi terhelést jelentenek.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE

Az Ökördi-Erdőtelek-keceli lápok kJT esetében a Natura 2000 kijelölés és védelem célja a területen előforduló, a terület kijelölésének alapjául szolgáló közösségi jelentőségű élőhelyek: természetes eutróf tavak (3150), ártéri mocsárrétek (6440) kékperjés láprétek (6410), és puhafás ligeterdők (91E0*), illetve az ezekhez az élőhelyekhez, és általában a vízi élőhelyekhez, vízjárta területekhez kötődő közösségi jelentőségű növény- és állatfajok kedvező természetvédelmi helyzetének helyreállítása, majd a kedvező helyzet hosszú távú fenntartása. Ezzel összefüggésben a védelem további általános célja az élőhelyeket és a területen élő fajokat veszélyeztető, a 2. pontban felsorolt tényezők kiküszöbölése, hatásuk mérséklése.

Mivel a terület teljes egészében átfed a Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegi Turjánvidék (HUKN10002) különleges madárvédelmi területtel, kiemelt természetvédelmi célkitűzés a turjánvidék üde, vízjárta gyepeire, a gyp-szántó mozaikokra, és az erdei élőhelyekre jellemző védett, illetve közösségi jelentőségű madárfajok megőrzése is. Az élőhelyvédelmi célok megvalósításának eszközeit ezért a teljes területen össze kell hangolni a madárvédelmi szempontokkal.

A területen a lápi jelleg miatt az *ex lege* védettségű földrészetek aránya döntő, ugyanakkor jelentős a magántulajdon aránya, a KNPI vagyongazdálkodásban lévő területek aránya minimális. Ennek okán különös figyelmet kell fordítani a kijelölés céljait támogató, ugyanakkor gazdasági szempontból életképes mezőgazdálkodási formák kialakítására, ösztönzésére, támogatására.

A természetes eutróf tavak feltöltődése utolsó stádiumban van, az élőhelytípus mára rendkívül beszűkült – a 2014-es felmérés során típusos formájában nem is találták meg a területen. Pusztán a vízellátás biztosításával az eutrofizáció folytatódik, így ezek a vízfelületek idővel záródnak, benádasodnak. Kíméletes módszerekkel (mocsárlegeltetés, hínárkaszás) legalább részbeni rekonstrukciójuk természetvédelmi szempontból indokolt.

A mocsár- és láprétek tekintetében az alapvető természetvédelmi célkitűzés a megfelelő vízellátás biztosítása, ami a természetes hidrológiai viszonyok helyreállítását, illetve aktív természetvédelmi beavatkozásokot (vízmegtartás, természetvédelmi célú vízkormányzás) jelent, valamint a gyepek hasznosítását legeltetéssel, kaszálással. A tájidegen inváziós növényfajok irtása mellett ügyelni kell a szántóterületekről erdő zavaró hatások mérséklésére és a gyepezési gyakorlat javítására. A legeltetés és kaszálás ütemezését az adott év csapadékviszonyaihoz

igazodva szükséges beállítani, ügyelve a legegészből/kaszálásból kizárt területek meghagyására. Szükséges a legeltetett állatok mennyiségének, fajának és fajtájának optimalizálása, a fölösleges tisztítókaszálások visszaszorítása, a mozaikos, hagyásterület kaszálási gyakorlat és az élővilágot kímélő kaszálógéptípusok terjesztése, a kaszálási módok diverzifikálása. Legeltetett láprétek esetében ügyelni kell, hogy nedves állapotban ne érje azokat taposás, mert ez a talaj tömörödését eredményezi, és a láprét mocsárrétté alakul.

A területen jelentős borítással fordulnak elő fajszegényebb, üde gyepterületek, vizes élőhelyek, amelyek a megfelelő vízellátás (tartósabb vízborítás) és gyepezési biztosításával mocsárrétek, láprétek irányába fejleszthetők, rekonstruálhatók.

A *lápérdők* esetében a legfontosabb cél ugyancsak a megfelelő vízellátás biztosítása, illetve a folyamatos borítást, vegyes tér- és konstrukciót kialakító és fenntartó erdőgazdálkodás. A jelölő fajokra, egyéb közösségi jelentőségű fajokra (pl. skarlátbogár) és madárfajokra tekintettel meg kell őrizni az idős, vágáskorú állományok arányát, illetve gondoskodni kell a megfelelő mennyiségű fekvő és álló holtfa visszahagyásáról. Kiemelt cél az inváziós fa- és cserjefajok teljes eltávolítása, második lépésben az idegenhonos fajok elegyarányának fokozatos csökkentése, és cserjéje- és tájthonos fajokra. A láprétek becserjésedését, beerdősülését megfelelő erdő- és gyepezéssel a jelenlegi szint közelében javasolt tartani, a felnyíló erdőkben kialakuló tisztások, rekettyések és lápréti mozaikok megőrzésével.

A jelölő fajok kedvező természetvédelmi helyzete részben az élőhelyek megfelelő kezelésével, élőhelyek és élőhelyi össze-

köttetések helyreállításával biztosítható. Specifikus fajmegőrzési célú intézkedésekre a lép- és mocsárrétekhez kötődő ízeltlábú-fajok, így a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) esetében lehet szükség, ez leginkább a kaszálás időbeli és térbeli ütemezését, a kaszátlan területek kiterjedését érinti.

A jelölő fajok jelentős csoportját adják az időszakos, illetve állandó vízborítású területekhez, mocsarakhoz, csatornákhöz kötődő növényfajok, így a kisészkű aszat (*Cirsium brachycephalum*), valamint gerinces állatfajok. Élőhelyük a területek vízellátottságának biztosításával, a természetes hidrológiai folyamatok megőrzésével, lehetőség szerinti helyreállításával (egy csatornák, vízelvezető árkok megszüntetése), továbbá a vonalas vízi létesítmények megfelelő, természetkímélő műszaki karbantartásával biztosítható. A jelölő halfajok állományainak megőrzésében az élőhelyek természetességének megtartása, a káros beavatkozások (például, teljes szelvényben végzett csatornakotrások) kiküszöbölése, illetve az idegenhonos és/vagy inváziós halfajok visszaszorítása kulcsfontosságú.

A Homokhátság nyugati peremén csaknem 130 km hosszan húzódó turjánvonalat hajdan összefüggő területeit ma szántóföldi művelésben lévő, illetve beépített területek szigetekké szabdalják. Az élőhelyi kapcsolatok (valamint a jelölő hal- és kétéltű fajok) megőrzésében a csatornák szerepe kulcsfontosságú, ezért egyrészt cél ezek megőrzése minél természetesebb állapotban az inváziós növény- és állatfajok kontrolljával, másrészt kilépve a konkrét kJT határain, hosszabb távú cél lehet a területek közti összeköttetések rehabilitálása, a „zöld infrastruktúra” helyreállítása is.

3.2. KEZELÉSI JAVASLATOK

/ Kezelési egységek meghatározása, a kezelési egységek lehatárolásának módszertana

A kezelési alapvetések megfogalmazásakor törekedtünk a robosztus, nagyobb kezelési egységek, illetve kezelési típusok meghatározására, ezeken belül a mozaikosságot, változatosságot fenntartó kezelés az alapvető cél, ahol a lehető legtöbb fajnak kedvezünk, figyelembe véve a gazdálkodási racionalitásokat is.

Az így lehatárolt kezelési egységeken belül kerülhet sor speciális igényű élőhelyfoltokhoz, illetve fajokhoz illeszkedő speciális előírások meghatározására (például, néhány szobányi méretű löszgyep-foltok kíméletes kezelése, vagy egyes orchidea-fajoknál kései kaszálás). Ezek tehát nem képeznek külön kezelési egységeket, mivel a kiterjedésük ezt nem indokolja, illetve, a fajok esetében előfordulásuk, kezelésük időben-térben változhat, az adott év környezeti viszonyaitól függően.

A tervezéssel érintett különleges természetmegőrzési területet (kJT) a Csengődi-láp terület egység kivételével csaknem teljes egészében lefedi a Kiskunsági szikes tavak és az Őrjegyi Turjánvidék különleges madárvédelmi terület (KMT). A kezelési egységek lehatárolásánál és a kezelési javaslatok megfogalmazásánál éppen ezért az élőhelyvédelmi szempontok mellett a madárvédelmi szempontokat is hangsúlyosan figyelembe vettük. Célunk az volt, hogy a kétféle szempontrendszer harmonizálásával egységes, illetve egymásnak megfeleltethető kezelési egység-lehatárolásokat és előírás-csomagokat lehessen kialakítani.

Az élőhelyvédelmi kezelési típusokat a hasonló kezelést igénylő élőhelyfoltok összevonásával határoztuk meg. Az így kapott kezelési típusokat dominancia-viszonyaik alapján földrészletekhez rendeltük. A kezelési egységek az azonos kezelési típusba tartozó földrészletek összevonásából adódnak. Az élőhelyvédelmi kezelési térképre plusz réteggént kerülnek a madárvédelmi kezelési egységek, amelyeket az egyféle madárvédelmi céllal kezelendő földrészletek összevonásával alakítottunk ki. Az egy-egy konkrét terület egységre vonatkozó végleges kezelési útmutatást a két réteg összevetése alapján határozhatjuk meg.

/ Élőhelyvédelmi szempontú kezelési egységek lehatárolása:

Az élőhelyvédelmi kezelési típusok meghatározásakor a terület ÁNÉR élőhelytérképével dolgoztunk; az előforduló generalizált élőhelytípusokat (ÁNÉR 2011)³ vontuk össze hasonló kezelési igény, illetve kezelési célállapot alapján. A csoportok kialakításánál ahol lehetett, figyelembe vettük az ilyen módon aggregált élőhelyekre jellemző karakterfajokat, előfordulásukat is. A kezelési egységekbe való besorolás során a természetvédelmi prioritásokat, illetve a kívánt célállapotokat is figyelembe vettük.

3 A Magyarország élőhelytípusai című könyv alapján

Azokban az esetekben, amikor az élőhelyvédelmi szempontokhoz illeszkedő kezelés (pl. vízborítás, vízmegtartás, kaszálás és legeltetés ütemezése) konfliktusba kerülne a madárvédelmi szempontú kezeléssel, külön kitértünk a konfliktus mibenlétére, és feloldási lehetőségeire.

A gyakorlati – a gazdálkodás által megvalósítható – élőhelykezelés lehetőségeit szem előtt tartva, minél nagyobb, robosztusabb kezelési egységeket igyekeztünk meghatározni, általánosabb keretet adó javaslat-csoportokkal. A nagyobb kezelési egységeken és kereteken belül nyílik lehetőség az adott év környezeti viszonyaihoz is alkalmazkodni képes, diverzifikáló élőhelykezelés megvalósítására, továbbá egy-egy fajhoz, fajcsoport-hoz kapcsolódó specifikus, kiegészítő kezelési szempontok érvényesítésére.

A módszer többszörös leegyszerűsítést tartalmaz, egyrészt az ÁNÉR 2011 élőhelyi kategóriák összevonásával, másrészt a kezelési típusok és a földrészetek egyértelmű megfeleltetésével, ezért helyenként az általános elveket kiegészítő vagy azoktól akár eltérő speciális beavatkozások, korlátozások szükségesek (például, az olykor szigetszerűen előforduló homoki gyepek (6250*) megfelelő kezelése esetén). A finomhangolás a területet jól ismerő természetvédelmi szakapparátus és a területen gazdálkodók közötti egyeztetések során végezhető el.

Kialakított élőhelyvédelmi kezelési típusok:

csatornák; szántók; üde gyepek; száraz gyepek; természetes erdők; tájidegen fajok erdők; faszorok, facsoportok; beépített területek, utak; tanyák, tanyahelyek; roncsolt területek

Madárvédelmi szempontú kezelési egységek/típusok meghatározása

A madárvédelmi kezelési típusokat a területen előforduló jelölő madárfajok aktuális előfordulása, jellegzetes élőhelyei alapján határoztuk meg, figyelembe véve a célalapotokat, azaz az adott fajok potenciális

előfordulási helyeit is. A madárvédelmi kezelési típusokat speciális madárvédelmi előírások jellemzik, igazodva az adott típusba tartozó faj(ok) ökológiai igényeihez, kíméleti időszakaihoz.

A kezelési típusok lehatárolásához felhasználtuk a jelölő fajok fészkelési és megfigyelési adatait, a földrészetek hasznosítási adatait (művelési ágat, terepi tapasztalatokat, továbbá a 2009-es ortofotót. Valamennyi kezelési típushoz a területen előforduló jelölő madárfajokból álló karakterfaj-együttes rendelhető. Az egyes madárfaj-együttesek alapvetően meghatározzák a kezeléseket jellegét, egyfajta sorrendet állítva fel az egyes jelölő madárfajok között.

A prioritizálás az alábbi alapelvek szerint történik:

- » a jelölő madárfajok uniós szintű és globális veszélyeztetettsége;
- » a jelölő madárfajok jelentősége a KMT területén;
- » a jelölő madárfaj „ernyőfaj” jellege;
- » a kiemelt jelentőségű jelölő madárfajok előfordulása;
- » a területi adottságokhoz igazodó gazdálkodási forma megvalósításának lehetősége.

Kialakított madárvédelmi kezelési típusok:

■ *'túzok'; 'hamvas rétihéja'; 'partimadár'; 'szalakóta'*

A végleges kezelési típusok a kettő kombinációjából születtek, ahol ez értelmezhető volt:

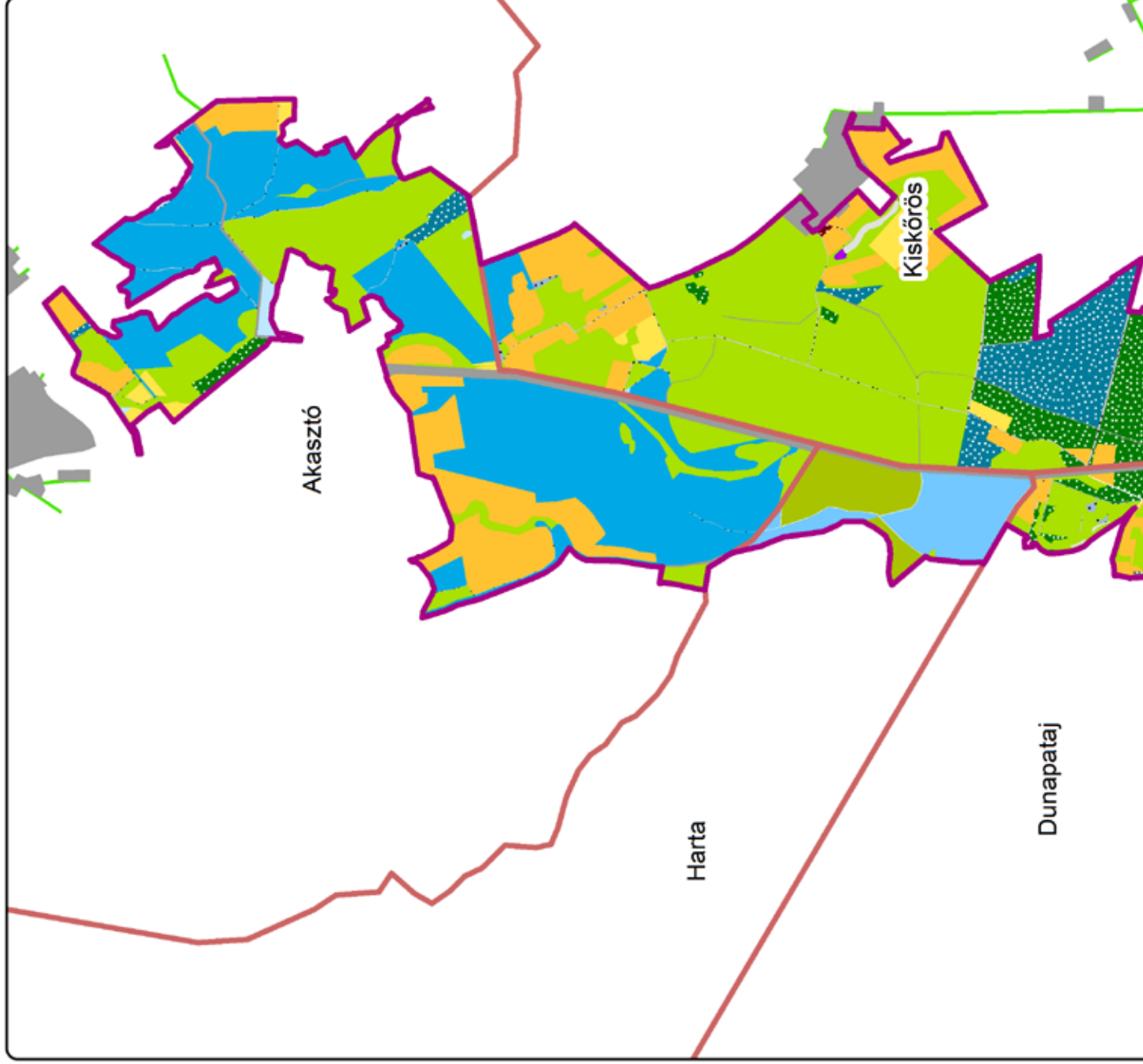
Például: szikes gyepek, mint tűzokéőhelyek – itt a szikes gyepek élőhelyvédelmi kezelési szempontjait kiegészítettük a tűzokvédelmi aspektusokkal.

A fentiek alapján mindösszesen 19 kombinált kezelési típust határoztunk meg, ezek közül 16-hoz rendelhető specifikus előírás-javaslatok.

A kezelési egységek lehatárolására kínákozó lehetőségek (ÁNÉR-élőhelyfoltok, MePAR blokkhatárok, illetve földrészetek) közül a kezelési egységek földrészet alapon történő leválogatása és lehatárolása mellett döntöttünk – elsősorban a gyakorlati gazdálkodáshoz való könnyebb illeszthetőség érdekében. Az alkalmazott módszer eredményeképpen a tervezési terület valamennyi elkülöníthető földrészlete egyértelműbben besorolható valamely **madárvédelmi és élőhelyvédelmi** kezelési csoportba – lásd az alábbi táblázatot.

Kombinált kezelési típusok – HUKN20021		Terület (ha)
KE 01	Mesterséges, nyílt vízfelületek	2,53
KE 03	Csatornák, árkok	74,44
KE 04.1	Extenzív művelésű szántók	28,01
KE 04.1.1	Vegyszermentes extenzív szántók	325,29
KE 04.1.3	Extenzív szántók szalakóta-élőhelyen	22,14
KE 05	Szikes rétek, mint partimadár élőhelyek	5,91
KE 05.1	Szikes rétek, mint tűzokélőhelyek	49,64
KE 05.2	Szikes rétek, mint hamvas rétihéja-élőhelyek	364,12
KE 05.3	Szikes rétek, mint szalakóta-élőhelyek	162,67
KE 07.2	Üde gyepek, mint hamvas rétihéja-élőhelyek	1069,10
KE 07.3	Üde gyepek, mint tűzokélőhelyek	37,17
KE 08	Száraz gyepek, mint partimadár-élőhelyek	2,81
KE 08.1	Száraz gyepek, mint hamvas rétihéja- és szalakóta-élőhelyek	6,84
KE 09	Természetes erdők	215,09
KE 10	Tájidegen fafajú telepített erdők	101,12
KE 11	Fasorok, facsoportok	11,11
KE 12	Beépített területek, utak, vasutak	30,28
KE 13	Tanyák	0,58
KE 14	Roncsolt élőhelyek	1,02
Összesen		2510,31

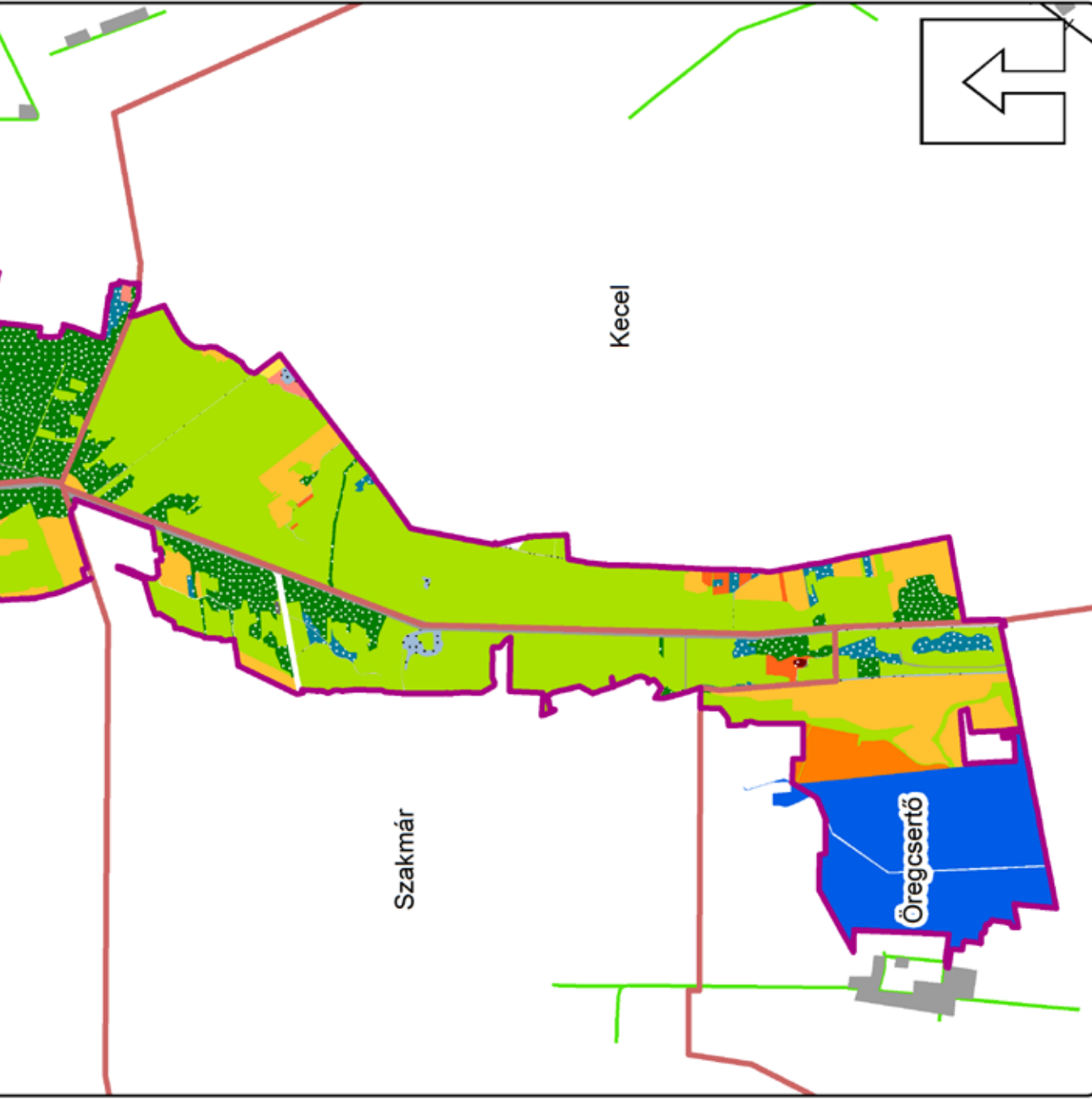
HUKN20021
Ökordi-erdőtelek
-keceli lápok
kjTT
Kezelési Egységei

Jelmagyarázat

- Natura 2000 terület határa
- Településhatárok
- Belterület
- Közlekedés**
- Műút
- Vasút
- Mesterséges, nyílt vízfelületek
- Csatornák, árkok
- KE 04.1 Extenzív művelésű szántók
- KE 04.1.1 Vegyszermentes extenzív szántók
- KE 04.1.3 ExSz* szalakóta-élőhelyen
- KE 05 SzR*, mint partmadarak élőhelyei
- KE 05.1 SzR*, mint tüzokéiőhelyek
- KE 05.2 SzR*, m. hamvasrétiheja-éh.
- KE 05.3 SzR*, mint szalakóta-élőhelyek
- KE 06.3 SzM*, m. hamvasrétiheja-éh.
- KE 07.2 ÜGy*, mint hamvas rétiheja-éh.
- KE 07.3 ÜGy*, mint tüzokéiőhelyek

- KE 08 SzGy*, mint partimadár-élelőhelyek
- KE 08.1 SzGy*, mint hamvasrétiheja-, és szalakóta-élelőhelyek Természetes erdők
- KE 09 Tájidegen fafajú telepített erdők
- KE 10 Fazorok, facsoportok
- KE 11 Beépített területek, utak, vasutak
- KE 12 Tanyák
- KE 13 Roncsoit élelőhelyek
- KE 14

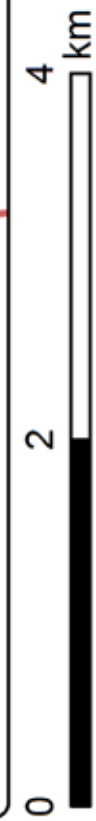

Forrás:
 CLC 50
 DTA - 50
 MKH - FÖMI

Rövidítések:

- ExSz - extenzív szántók
- SzGy - száraz gyepek
- SzM - szikes mocsarak
- SzR - szikes rétek
- SzT - szikes tavak
- ÜGy - üde gyepek
- m. - mint
- eh. - élelőhelyek

SZIE TTI GISudio
 Gödöllő, 2016

3.2.1. ÉLŐHELYEK KEZELÉSE

Általános kezelési alapelvek

Túlzottan specifikus javaslatok helyett inkább a **kezelési keretek** meghatározása volt a cél: Melyek azok a kezelések (vagy egy adott kezelés elmaradása), amelyek biztosan **kerülendő**k, mert degradálják, megváltoztatják az élőhelyet vagy csökkentik a változatosságát, károsak az adott közösségi jelentőségű vagy védett élőhely, illetve faj számára? E kereteken belül maradván, a **diverzifikáló**, az adott terület ökológiai és gazdálkodási adottságaihoz **alkalmazkodó gazdálkodás** és kezelés kerülhet előtérbe, illetve faj- és élőhely-specifikus további szempontok érvényesíthetők.

- » **Diverzifikáló kezelés.** Az élőhelyet homogenizáló kezelési sémától eltérő, időben-térben változatos kezelési mintázat megvalósítása, ezzel sokféle és sokféle állapotú élőhelytípus fenntartása. Az évről-évre rendszeresen ugyanakkor, ugyanúgy végzett kaszálás, az azonos állatfajjal, beállított legeltetési nyomással, időben-térben változatlan ütemben végzett legeltetés az élőhelyet homogenizálja, néhány fajra szelektálva kezeli. A cél az ettől eltávolodó, a fenti paramétereket variáló, változó mintázatú kezelési mód alkalmazása. Például: a kaszált és kaszátlan területek elhelyezkedésének, arányainak váltogatása, a legeltetési nyomás térben-időben történő változtatása: Például: 5 év alatt 3 év átlagos legeltetési nyomás, 1 év alul- és 1 év túllegeltetés; többféle állattal történő legeltetés.
- » **Alkalmazkodó kezelés.** A terület adottságainak megfelelő művelési formák, illetve az adott év időjárásához, vízjárásához igazodó változtatások, finomhangolás lehetősége. Az alkalmazkodó kezelés egyben a különböző kezelési formákkal való kísérletezés lehetőségét is jelenti.

- » **Gazdálkodó-központúság.** A gazdálkodási/gazdasági realitásokkal összeegyeztethető, rendszerszemléletű, azaz: az élőhelyet, annak élőlényeit, a gazdálkodót egy rendszerként tekintő fenntartható kezelési séma megvalósítása, amelyben a természetvédelmi célkitűzések egy életképes gazdálkodás által valósulnak meg. Az gazdálkodás fennmaradása a tájban kulcskérdés, így „azt őrizzük meg a természeti értékekből, ami az emberrel együtt megőrizhető”. A helyben érvényes, hagyományos, a jelen gyakorlatba átültethető gazdálkodói tudás rendkívül fontos.
- » **Átmeneti élőhelyek (ökotonok) megtartása, létrehozása.** A terület ökológiai adottságaiból (mikrodomborzat, talajok változatossága, vízellátottság) fakadóan, a típusos élőhelyek mellett nagy arányban találunk fajgazdag átmeneti élőhelytípusokat, úgynevezett ökotonokat. A kezelésnek ezek megőrzésére, fenntartására is kell irányulnia, ami például lehetőséget ad pionír fajok megtelepedésének.
- » **Inváziós növényfajok visszaszorítása.** Elsősorban élőhelykezelés segítségével, illetve, ahol szükséges, kontrollált, fajspecifikus, vegyszeres, mechanikus vagy kombinált technikákkal (egyedi permetezés megfelelő fenofázisban, injektálás, gyökértépés, stb.)
- » **Vadfajok állományának szabályozása.** Emlős ragadozók (borz, róka, kóbor kutya, kóbor macska), illetve a vaddisznó állományainak visszaszorítása vadászati módszerek (csapdázás, fegyveres gyérítés, kotorékozás) és élőhelykezelés együttes alkalmazásával; ragadozó életmódú varjúfélék (szarka, dolmányos varjú) állomány-szabályozása vadászati módszerek és élőhelykezelés együttes alkalmazásával.
- » **Vízvezetés helyett vízgazdálkodás, még inkább: természetes vízdinamika.** A természetes hidrológiai viszonyok lehetőségeihez képest minél nagyobb mértékű helyreállítása. A területen található kiterjedt árok- és csatornarendszer, berendezések műszaki és üzemelési felülvizsgálata; egyes árkok, csatornák megszüntetése; az adott év időjárásához igazodó érdemi vízvisszatartás, esetleges tervezett vízpótlás és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzás. Mezőgazdasági célú vízkivétel minimalizálása.

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZÖK:

- » A kJT magterület és ökológiai folyosó besorolású területrészein beépítésre szánt terület nem jelölhető ki.
- » Mezőgazdasági övezetek esetében a jelölőfajok által érintett területrészek 0%-os beépítési arány meghatározása célszerű. Kivételt képeznek a természetvédelmi célú bemutatáshoz és a legelőgazdálkodáshoz feltétlenül szükséges épületek, építmények.

- » Ehhez kapcsolódóan össze kell hangolni a természetvédelmi, építési és agrár-szabályozási elvárásokat, és kezelni kell a kötelező trágyatárolók és szérűskertek létesítésének, helyfoglalásának problémáját, egyedi, eseti engedélyek kiadásával.

INFRASTRUKTÚRA-FEJLESZTÉS, TURISZTIKAI ÉS IPARI JELLEGŰ BERUHÁZÁSOK:

- » Új nyomvonalú burkolt, vagy stabilizált út, vagy a régi földutak hasonló jellegű átalakítása nem javasolt a kJT területen belül.
- » Új elektromos vezetékek tervezése során előnyben kell részesíteni a földkábelek alkalmazását, az újonnan létesítendő szabadvezetéseket és tartóoszlopokat már madárbarát módon kell kivitelezni. Folyamatosan kell végezni a meglévő szabadvezetékek és tartóoszlopok átalakítását madárbaráttá, és természetvédelmi szempontból indokolt esetekben lépéseket kell tenni, hogy a szabadvezetéseket földkábelre cseréeljék.
- » A kJT területén belül új bányatelek fektetése, illetve új bánya nyitása, korábbi (tőzeg)bányászati tevékenység folytatása, illetve bármilyen anyagnyerőhely létesítése tilos.
- » Gyalogos, lovas és lovaskocsis utak, turista ösvények, tanösvények kialakítása előtt konzultálni szükséges a működési terület szerint érintett nemzeti park igazgatóságával.
- » Kerékpáros utak fejlesztését a meglévő közforgalmi utak mentén javasolt megvalósítani, ügyelve az útmenti élőhelysávok, füves mezsgyék megőrzésére.
- » Rekreációs célú vízfelületek (horgásztavak, jóléti tavak stb.) kialakítása, meglévő természetes, természetyszerű vizes élőhelyek (pl. holtágak) hasonló célú átalakítása a kJT területén belül nem indokolt.

EGYÉB, GAZDÁLKODÁSHOZ NEM KÖTHETŐ INTÉZKEDÉSEK:

- » A művelésből kivont és kezelési egységekhez nem köthető területeken a jelentős ökológiai, természetvédelmi értéket jelentő tájelemek, így különösen a tanyahelyekre bevezető utak, földutak, csatorna- és árokpartok, vízállásos területek fasorai, facsoportjai, füves mezsgyéi, cserjései megőrzésre javasoltak. Ezen értékek megőrzésével, illetve helyreállításával a táj sokszínűsége, mozaikossága, változatossága tartható fenn. A felsorolt tájelemek a terület védett értékei szempontjából kiemelt jelentőségűek, mint fészkelő-, búvó-, illetve táplálkozóhelyek.

3.2.1.2. Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok

VADGAZDÁLKODÁS

A tervezéssel érintett terület 5 vadgazdálkodási egységet érint az alapvetően apróvadás III/5. Észak-bács-kiskuni vadgazdálkodási körzetben.

Általános korlátozások a védett természeti területeken a jogszabályi előírásokon túl:

- » Apróvad vadászat egy-egy idényben egy területrészen csak három alkalommal megengedett.
- » Vadkibocsátás nem megengedett.
- » Vadnevelő hely nem üzemeltethető.
- » Vizes élőhelyeken apróvad vadászatot rendezni csak kiszáradt, vagy befagyott állapotnál lehet.
- » Vadászati-vadgazdálkodási közlekedésre járművel csak a meglévő utak használhatók.

I Tűzokvédelmi előírások:

- » Az őzvak vadászatát a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetni kell a tűzok szenzitív időszaka miatt. Április 15. és június 1. között a tűzok költőterületén és dűrgőhelyein az őzvak vadászata tilos.
- » Fokozott dúvadgyérítés szükséges.
- » A téli etetést a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetni kell.
- » Az esetlegesen megjelenő vaddisznók számát drasztikusan apasztani kell.
- » Éjszakai vadszámlálást tilos végezni.

A vízivad védelmével kapcsolatos korlátozások vadgazdálkodási egységenként változóak lehetnek. A kéméleti zónát az 1996. évi LIII. tv. 43.§ (1) bekezdése alapján jelöli ki a nemzeti park igazgatósága.

Állománykezelési szempontok:

- » A nagyvadfajok hasznosítását szinten kell tartani, illetve növelni kell (gímszarvas, vaddisznó). Kezdeti célnak tekinthető az állományok körzeti átlagos szintre csökkentése.
- » A dámszarvas megtelepedését abból a szempontból kell értékelni, hogy a Natura 2000 terület kezelési szempontjaival a jelenlétük és a hatásuk mennyire egyeztethető össze.
- » Valamennyi nagyvad faj esetében a nőivar és a szaporulat hatékony szabályozásának lehetőségeit célszerű keresni.
- » Az apróvadfajok esetében szinten tartó gazdálkodást lehet folytatni, figyelemmel az élőhelyjavítás és a ragadozó-gazdálkodás lehetőségeire.

A területen természetvédelmi kezelési szempontból a legnagyobb problémát a növekvő teríték ellenére növekvő vaddisznóállomány jelenti, elsősorban a gyepek feltúrásával, továbbá a földön fészkelő védett és fokozottan védett madárfajok és apróvad-fajok fészkeinek, szaporulatának károsításával. Az emlős ragadozók közül a természetvédelmi kihívást a róka, a borz, a kóbor kutya és macska, illetve növekvő mértékben az aranyakál állománya, a madárfajok közül a szarka és a dalmányos varjú állománya jelenti. A jelölő fajok közül a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) fészkeit és fiókáit predálja igen jelentős mértékben a róka, illetve ismeretlen mértékben az aranyakál.

A felsorolt vadfajok kontrolljáról gondoskodni kell különböző vadászati módszerek – specifikus csapdázás, kotorékozás, fegyveres gyérítés –, valamint élőhelykezelés megfelelő kombinációival.

A ragadozóállomány szabályozásában nagy jelentőségű a kotorékok, fészkelésre alkalmas fák-cserjék rendszeres térképezése, ellenőrzése.

I Vaddisznó (*Sus scrofa*)

Az állomány szabályozása (tervezett apasztása) élőhelykezelés és fegyveres gyérítés együttes alkalmazásával végzendő. A mély fekvésű, mocsári növényzettel benőtt, mezőgazdaságilag nem hasznosított területeket – amennyiben ezt élőhelyvédelmi szempontok nem írják felül – legeltetéssel, kaszálással, esetenként kontrollált égetéssel kell kezelni a vaddisznófészkek felszámolása érdekében. Etetőhelyek létesítése nem megengedett. Ideiglenes szóró csak a nemzetipark-igazgatósággal egyeztetve létesíthető. A fegyveres gyérítés esetén külön hangsúlyt kell fektetni a nőivar szaporodási időszak elején történő hatékony szabályozására. A cél a terület vaddisznó-mentes állapotban tartása, az erdőterületek (mint kezelési egységek) kivételével. Ennek eszközeként az erdőkön kívül észlelt egyedek 100%-át el kell távolítani.

I Aranyakál (*Canis auratus*)

Jelenleg a területen nem fordul elő szaporodó állománya – a célkitűzés ezen állapot fenntartása, vadászati eszközökkel. Az állomány monitorozása érdekében rendszeres akusztikus felmérés

végzendő, ahol a faj felbukkan, aktív beavatkozással az állomány teljes felszámolására kell törekedni.

Róka (*Vulpes vulpes*) és borz (*Meles meles*) esetében elsődleges fontosságú a lakott kotorékokat évente feltérképezni és rendszeresen ellenőrizni. Az élőhelykezelés ez esetben fontos eszköz: elsősorban a (lazább partoldalak miatt) kotorékkészítésre különösen alkalmas, és természetvédelmi szempontból egyébként sem kívánatos árkok és csatornák, egyéb szempontból értéktelen (fátlan) tanyahelyek felszámolásával. Célkitűzés az ismert (feltérképezett) kotorékok legalább 80%-ánál március 1. és május 31. között elvégezni a szükséges gyérítéseket. Kivételt képeznek az egybefüggő természetes vagy tájidegen erdőterületek (KE 9, KE 10). A módszerek közül a specifikus ölcspadák alkalmazása és a kotorékozás, valamint a fegyveres gyérítés megfelelő kombinálása szükséges.

Kártételük miatt folyamatosan szükséges a kóbor kutyák és kóbor macskák gyérítése. A vaddisznóhoz hasonlóan az észlelt egyedek 100%-át el kell távolítani.

A varjúfélék – szarka (*Pica pica*) és a dalmányos varjú (*Corvus corone*) állomány szabályozását a tavaszi fészkelési időszakban szükséges végezni, csalimadárral kombinált élvefogó csapdák alkalmazásával. Mindkét faj esetében évenként fészkekataszter készítenendő, majd az ismert fészkek legalább 80%-ánál el kell végezni a szülőmadarak befogását március 1-től május 31-ig. A fészkelési időszakban a költő párok eltávolításával egyrészt a szaporulat kiiktatható, másrészt a megépített fészkek védett és fokozottan védett madárfajok (erdei fülesbagoly, kék vércse, kerecsensólyom, stb.) számára biztosíthatnak fészkelőhelyet.

A fészkelés után a nyár végi időszakban további csapdázás (létrás élvefogó csapda alkalmazása) válhat szükségessé a területen mozgó állomány nagyságának, jelenlétének függvényében. A csapdázás sikerességéhez opcionálisan csalimadár befogása és tartása javasolt.

INVÁZIÓS NÖVÉNYFAJOK KONTROLLJA

A terület inváziós növények általi veszélyeztetettsége jelentős, ezért fokozott figyelmet igényel az özönfajok monitorozása és kezelése. Az inváziós fajok visszaszorítása érdekében jelenleg is folyik kezelési tevékenység, melynek tapasztalatait az alábbiakban összegezzük.

A legnagyobb problémát a területen a keskenylevelű ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) **inváziója** okozza. Az ezüstfa visszaszorítására alapvetően többféle módszer létezik: vagy traktorral kitépik a földből, és esetlegesen később a földet megtárcsázzák, vagy vegyszeres kezelést alkalmaznak. Ennek során a kivágott cserjék, fák metszéspontját glifozát tartalmú szerrel (pl. medalon) kenik le. Amennyiben lehetőség van rá, a kecskékkal történő rágatás is eredményes lehet.

A selyemkóró (*Asclepias syriaca*) terjedése szintén jelentős problémát okoz. Irtása vegyszeres kezeléssel a leghatékonyabb: szintén glifozát tartalmú szerrel. A szert a levélfelületre kell felvinni, ahonnan felszívódva a gyökerekig lehatol. A vegyszerezés időpontjára közvetlenül a virágzás előtti időszak a leghatékonyabb. A vegyszerezés során ügyelni kell arra, hogy legyen lehetősége a vegyszernek ténylegesen felszívódni, azaz kerülni kell a tűző napsütéses órákat, így a reggel, vagy a délután a legoptimálisabb.

Többfelé előfordul még a területen a magas aranyvessző (*Solidago gigantea*) is. Az aranyvessző kaszálással és legeltetéssel jól visszaszorítható. Ha minimum kétszer történik kaszálás egy évben, az is hatásos lehet, de ha ezen felül van lehetőség sarjűlegeltetésre is, akkor a kezelés hatékonyabb.

A bálványfa (*Ailanthus altissima*) is többfelé előfordul a területen. Visszaszorítását glifozátos kezeléssel lehet elérni. A kezelés során megsebzik a kérget, majd lekenik. A kezelés augusztus közepétől az első fagyokig történjen meg, a lefelé irányuló anyagáramlás időszakában. A fa eztán lábon szárad.

Az akác (*Robinia pseudo-acacia*) visszaszorítására szintén vegyszeres kezelést alkalmaznak. Jól reagál a vegyszerre, az inváziós növények között a legjobban irtható.

A zöld juhar (*Acer negundo*) esetében termős példányok kivágásával kell kezdeni, hogy minél hamarabb elejét vegyük a további magszóródásnak. A kivágott termős egyedek tőkét, ha lehetőség van rá, tőkefúróval szét kell forgácsolni (a feltételezések szerint a gyökérnyak elpusztulásakor a zöld juhar nem tud miből sarjadni). Tőkefúró hiányában a tőkét 20–30 cm talajmélységig kibontjuk, és a gyökérnyak alatti részig visszavágjuk.⁴

A csatornában (DVCs, Csukás) több helyen moszatpáfrány fajok okoznak inváziót (*Azolla sp.*). Célzott védekezés nem ismert, a gátlós műtárgyaknál felgyűlő fitomassza időnkénti lehalászása jelenthet megoldást.

VÍZGAZDÁLKODÁS

A tervezési terület jelölő fajainak előfordulását, természetvédelmi helyzetét a vízborítás mennyisége és időtartama alapvetően meghatározza. Ennek megfelelően a „belvízelvezetés” helyett az érdemi vízgazdálkodás folytatása javasolt a területeket érintő csatornahálózatok és műtárgyaik használatával – ez képezi alapját bármely védelmi tevékenységnek és fejlesztésnek.

Az élőhelyek természetes vízkészleteinek megőrzéséhez szükséges a vízelvezető árok és csatornarendszer műszaki és üzemelési felülvizsgálata, egyes árok esetleges megszüntetése. A vízelvezető árok, csatornák, illetve műtárgyak segítségével – az adott év időjárásához igazodva – meg kell oldani az érdemi vízviszataratást és a természetvédelmi célokhoz illeszkedő vízkormányzást.

A vízkormányzás biztosításához szükséges a meglévő műtárgyak felújítása, tényleges kezelése, esetleg pályázat keretében történő vízgazdálkodási modellezés, és új műtárgyak létesítése.

A települések, lakott helyek szennyvizének tisztítására, a tisztított szennyvíz elvezetésére különös figyelmet kell fordítani. Természetvédelmi célú vízutánpótlást biztosító csatornába ilyen szennyvíz nem juthat.

A lokális vízgazdálkodási jelentőségű árok végleges megszüntetése javasolt, mert a természetvédelmi célokkal ellentétes módon a szikes élőhelyek lokális vízelvezetését szolgálják. Átmeneti megoldásként tiltós műtárgyaik zárva tartása vagy homokzsákos elzárás javasolt.

⁴ Mihály, B. – Botta-Dukát, Z. (szerk) Özönnövények, a KvVM tanulmánykötetei 9. TermészetBÚVÁR Alapítvány Kiadó, Budapest, 2004.

A vízjogi engedéllyel nem rendelkező, a Natura 2000 területéről vizet elvezető üzemi csatornák, árkok hatását meg kell szüntetni.

A vizes élőhelyek, hosszabb vízborítást, felszín közeli talajvízszintet igénylő élőhelytípusok és a felszíni sófelhalmozódást mutató szikes élőhelyek legalább 1 km-es körzetében ne nyíljon újabb mesterséges állóvíz (víztározó, öntözőgödör stb.). Ezekben a helyeken indokolt az esetlegesen meglévő öntözőgödörök betemetése is, amely a vízzáró réteg helyreállításával jár.

Az erősen szikes területeken áthaladó, a talajvízzel bizonyítottan közvetlen kapcsolatban álló csatornák vizét a magas talajvízállású időszakban csak havária helyzetben szabad elvezetni.

A vonalas vízi létesítmények karbantartása során biztosítani szükséges a bennük előforduló, vízhez kötődő élőlények – köztük a jelölő fajok – állományainak lehető legnagyobb mértékű túlélését. Ennek módja félszelvényű kotrások, vagy kotrás helyett hínárkaszás alkalmazása, vagy kiszélesített és karbantartás nélküli öblök kialakítása, illetve a karbantartás időpontjának megfelelő kiválasztása – (lásd: a Csatornák, árkok kezelési egységénél leírtakat.)

DUNA-VÖLGYI-FŐCSATORNA (DVCS)

A DVCs a környező lápok, nedves rétek állapotára jelentős hatással bír. Tekintettel arra, hogy nyáron öntözővizet szállító funkciókkal rendelkezik, a természetvédelmi szempontból megfelelő magasságú vízállás biztosított, ebből a szempontból üzemszerű működésére külön előírást nem érdemes megfogalmazni. A csatorna ezen szakaszának vízszintjét a Csornai zsilipnél lehet szabályozni. Általános vezérelvként a 91,5 mBf legalacsonyabb vízszintet minden esetben meg kell őrizni.

CSORNA-FOKTÓI-CSATORNA

Környezetétől elkülönülten, töltések között vezet át a 850 méter hosszú, kJT-vel közös szakaszon. Tekintettel a torkolati

szakaszától délre található mocsárrétekre, illetve az északra található jelölő fajra, a kiséfészű aszatra (*Cirsium brachycephalum*), a 29+193 szelvényben található zsilipnél 91,5 mBf-nél magasabb vízszintet kell egész évben biztosítani.

CSUKÁS-CSÁBOR-CSATORNA

A csatornából nem nyílnak árkok, kisebb csatornák a környező területre. A csatornát határoló üde gyepek nem igénylik az elárasztást, aktív vízutánpótlást. Nem állandó vízű csatorna, vízkormányzásra alkalmas műtárgy nincs ezen a szakaszon. Jelentősége távolabbi Natura 2000 területek vízellátásában áll, így a kJT-vel kapcsolatban kezelési előírást nem lehet megfogalmazni.

COMPÓS-CSATORNA ÉS KISEBB OLDALCSATORNÁK

A csatorna a vízkormányzásra érzékeny, jó természetességű élőhelyeken vág keresztül. A kJT ezen kiszögellése nyugatról, északról magasabb területtel, délről egy úttal lehatárolt mélyedés, amelynek használatát néhány oldalcsatornával kívánták időben kiszámíthatóbbá tenni. A csatorna egyik szakaszán régóta meglévő keresztgát mögött mesterséges tározót hoztak létre az elmúlt évtizedben. Egy másik ága jó állapotú szikes mocsarat „csapol le”.

A szikes mocsarat keresztező szakaszt célszerű felszámolni, a szikes réteken vezető szakaszok vizét vízkormányzásra alkalmas műtárggyal el kell választani az intenzív szántóművelésű területekétől. A szikes rétről a víz elfolyhat, de a másik irányból ne érkezzen tápanyagban gazdag, sókban szegény víz.

VI. (SZŐLŐ-ALJAI) -CSATORNA

Rövid szakaszon halad át a területen, a Homokhátság vízellátásában játszik szerepet. Egyetlen kJT-t érintő oldalcsatornája természetvédelmi szempontból hasonló kezelést kívánó területen halad át. Mindezeket figyelembe véve a kJT-vel kapcsolatban kezelési előírást nem lehet megfogalmazni.

BÜDÖS-TÓI (VII.)-CSATORNA

A kJT-vel élő kapcsolata nincs, kedvezőtlen vízminőségű csatorna. Fontos, hogy a vize továbbra se juthasson el a délebbre fekvő területekre.

A 275/2004. (X. 8.) sz. korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) *A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, de jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.*”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, valamint a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a jövőben kívánatos gazdálkodásra. Ennek érdekében itt olyan előírás-javaslatokat fogalmaztak meg, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához.

A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási rendeleteken keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat kötelezővé. Más előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azokat megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

3.2.2. ÉLŐHELYREKONSTRUKCIÓ ÉS ÉLŐHELYFEJLESZTÉS

A javasolt kezelések egy része élőhelyfejlesztésekre és élőhelyrekonstrukciókra irányul:

- » jellegtelen, kiszáradóban lévő üde gyepekből a vízellátás biztosításával/vízállapot helyreállításával + megfelelően tervezett legeltetéses, kaszálásos hasznosítással fajgazdag mocsárrétek, láprétek rekonstruálhatók,
- » cserjésedő-rekettYESÉDŐ lÁP- és mocsárrétek legeltetése, a cserjevegetáció megbontása (pl. a marha, bivaly mellett néhány kecske legeltetésével).
- » felesleges vízelvezető árkok megszüntetése, töltések elbontása,
- » inváziós fás- és lágyszárú fajok eltávolítása a gyepterületekről.
- » az egykor nyílt vízfelülettel rendelkező eutróf tavak rekonstrukciója (hínárkaszás, kilegeltetés)

3.2.3. FAJVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

Általánosságban a terület jelölő fajainak kedvező természetvédelmi helyzete az élőhelyek kezelésével javarészt biztosítható, azaz:

- » a természetes vagy ahhoz közeli hidrológiai viszonyok helyreállításával (vízelvezetések megszüntetése, szabályozhatóvá tétele, vízvisszatartás, érdemi vízkormányzás a jelenlegi műtárgyak segítségével, stb.),
- » az alkalmazkodó, fenntartható, az élőhelyi változatosság irányába ható rét-, illetve legelőgazdálkodás megvalósításával,
- » az inváziós fajok visszaszorításával, illetve az élőhelyeket/fajokat károsító vadak állományszabályozásával. A további lehetséges specifikus fajvédelmi intézkedéseket az alábbiakban foglaltuk össze:

A jelölő kétéltűfajok, a vöröshajú unka (*Bombina bombina*), illetve, a dunai götte (*Triturus dobrogicus*) védelme a tavaszi vízborítással, illetve a tartósan vízzel borított területek fenntartásával biztosítható.

A mocsári teknős (*Emys orbicularis*) megőrzése szempontjából a vizes élőhelyek fenntartásán túl a róka predációja tűnik az egyik kulcstényezőnek. A rókák (és borzok, továbbá kóbor állatok) állományszabályozása a fajlehetőségeit segíti. A teknősfészkek védelmében javasolt a legfontosabb fészkelőhelyek felmérése, térképezése, illetve úgynevezett fészkekőr rácsok kihelyezése.

A jelölő halfajok (*Misgurnus fossilis*, *Umra krameri*, *Cobitis taenia*, *Rhodeus sericeus-amarus*) legfontosabb élőhelyei (KE3) jelentős mértékben fertőzöttek inváziós, idegenhonos halfajok által. Az inváziósok visszaszorítása érdekében javasoljuk a halgazdálkodási tervek felülvizsgálatát, esetlegesen őshonos ragadozó halfajok, elsősorban csuka és leső harcsa telepítését. Mindkét faj kötődik az iszapos aljzathoz, a lágyszaphoz, ezért a csatornakotrások veszélyeztetik állományukat. Félszelvényű kotrás esetén is a kimarkolt üledéket közvetlenül a parton kell elhelyezni, hogy a felszínre vergődő lápi póc vagy réticsík vissza tudjon jutni a vízbe.

A lápi póc állományainak fenntartásában célravezető lehet még a kis területű, változatos élőhelyek megőrzése, de segítséget nyújthat mesterséges szaporításuk és telepítésük is olyan élőhelyekre, ahonnan a faj eltűnt vagy már csak alkalmasszerűen fordul elő.

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és a vérfű hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) védelme érdekében kerülni kell a vízállapot hirtelen megváltoztatását. A lÁP- és mocsárrétek kaszálását 20% kaszátlan terület visszahagyásával kell végezni, ami lehetőség szerint legalább 3m széles kaszátlan sávokat jelent. Legeltetéses gyephasználat esetén alacsony állatsűrűség (0,2 ÁE/ha) és legelés-kizárt területek kialakítása szükséges.

A kisészkű aszat (*Cirsium brachycephalum*) megőrzését a belvizes szántók és hasonló pionír-élőhelyek kialakítása mellett a tisztítókaszálások mellőzésével lehet biztosítani, illetve azzal, hogy a kaszálást a növény magérlelését követően végzik el.

3.2.4. KUTATÁS, MONITOROZÁS

A terület biotikai adatokkal való ellátottsága – különösen a szomszédos Natura 2000 területekhez viszonyítva – rendkívül gyér. A legtöbb adat a madárvilággal kapcsolatban áll rendelkezésre, ám ez a csoport is kifejezetten adathiányosnak mondható. A védett növény- és állatfajok, köztük a jelölő fajok alapszintű állományfelmérései feltétlenül pótlandók.

A jelölő fajok közül a vágó csík (*Cobitis taenia*), a szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus-amarus*), a lápi póc (*Umbra krameri*) és a réti csík (*Misgurnus fossilis*) állomány nagyságával, védelmi helyzetével kapcsos-

latos kutatások elsődlegesek. Célzott adatgyűjtés szüksége a jelölő lepkefajok állomány nagyságára, populációjára vonatkozóan is.

A harántfogú törpecsiga (*Vertigo angustior*) a terület talán leginkább adathiányos jelölő állatfaja. Jellemző élőhelyein (láp és mocsár-rétek, láperdők) célzott vizsgálatokkal szükséges a jelenlétére, illetve állomány nagyságára vonatkozó adatgyűjtést végezni.

3.3. JELENLEG MŰKÖDŐ AGRÁRTÁMOGATÁSI RENDSZER

Az Ökördi-Erdőtelek-keceli lápok kJT 3/4 része támogatható terület⁵.

HUKN20021	Terület (ha)	Arány (%)
Támogatható ter.	1887,49	76,2
Nem támogatható terület	622,82	24,8
Összesen	2510,31	100,00

A kJT teljes egészében a Dunavölgyi-sík MTÉT-en helyezkedik el, így az egységes területalapú támogatáson (SAPS) felül a Vidékfejlesztési Programban szereplő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések keretében (AKG) nem csak az ország egész területén igénybe vehető horizontális szántóföldi, gyepgazdálkodási és ültetvény-tematikus programcsomagok, hanem a magasabb ter-

mészetvédelmi hozadékkal és kifizetési összegekkel járó, úgynevezett zonális tematikus programcsomagok is elérhetők. Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetésekre 2015 év végéig lehetett pályázni a VP-4-10.1.1-15 kódszámú pályázat benyújtásával. A kérelmek elbírálása lezajlott, a nyertes pályázatok kihirdetése 2016 májusában történt meg.

2016 folyamán újabb körös AKG kiírás valószínűsíthető, ennek részletei még kidolgozás alatt vannak.

A 2014-2020-AS TÁMOGATÁSI IDŐSZAKBAN A KMT TERÜLETÉN IGÉNYBE VEHETŐ AKG-PROGRAMCSOMAGOK:

/ Horizontális tematikus programcsomagok

Tematikus előíráscsoportok	Kifizetési összeg (€/ha)
Horizontális szántó	270
Horizontális gyepek	164
Horizontális ültetvény	
Almatermésűek	958
Egyéb gyümölcsök	723
Szőlő	696
Horizontális nádas	50

5 MePAR 2014

/ Zonális tematikus programcsomagok

Tematikus előíráscsoportok	Kifizetési összeg (€/ha)
MTÉT Tűzokvédelmi szántó	439
MTÉT Alföldi madárvédelmi szántó	407
MTÉT Tűzokvédelmi gyepek	295
MTÉT Alföldi madárvédelmi gyepek	183

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó kötelező előírásokat a 269/2007 (X. 18.) sz. korm. rendelet tartalmazza.

A kompenzációs kifizetésért a Vidékfejlesztési Program vonatkozó pályázatában leírtak szerint (Felhívás kódszáma: VP4-12.1.1-16.) lehet folyamodni. A Natura 2000 gyepek fenntartó hasznosításért évi 69 EUR/ha kompenzációs kifizetés vehető igénybe.

Az 50%-nál kisebb arányban állami vagy önkormányzati tulajdonban lévő Natura 2000 erdőterületekre a VP4-12.2.1-16 kódszámú pályázat alapján kapható vissza nem térítendő kompenzációs támogatás az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően, évente 41-237 EUR/ha mértékben.

A terület erdeinek mintegy fele magántulajdon, ezeken a területeken az erdőkörnyezetvédelmi célprogramok kifizetései vehetők igénybe a 124/2009 (IX. 24) sz. FVM rendelet alapján. Az igénylés mértéke nem ismert.

Felhasznált irodalom⁶

ÁNGYÁN József et al. (2009) Magas természeti értékű területek programja – 2009. Tájékoztató gazdálkodóknak. Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, 2009.

BIHARI Zoltán et al. (2007): Magyarország emlőseinek atlasza. Kossuth Kiadó, Budapest.

BÖLÖNI János, MOLNÁR Zsolt, KUN András (szerk) (2011) Magyarország élőhelyei ÁNÉR 2011. MTA ÖBKI, Vácrátót.

DEMETER András (szerk.) (2002): Natura 2000 – Európai hálózat a természeti értékek megőrzésére. Öko Rt, Budapest.

FEKETE G., MOLNÁR Zs. és HORVÁTH F. (szerk.) (1997): Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer II. A magyarországi élőhelyek leírása, határozója és a Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, ISBN 963 7093 45 1

FORRÓ László (szerk.) (2007) A Kárpát-medence állatvilágának kialakulása. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest.

FÜLÖP Gyula és SZILVÁCSKU Zsolt (2000): Természetkímélő módszerek a mezőgazdaságban. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Eger.

HADARICS T., ZALAI T. (szerk.) (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.

KIRÁLY Gergely et al. (szerk.) (2008) Magyarország földrajzi kistájainak növényzete. MTA ÖBKI, Vácrátót.

LIFE – Managing Habitat for Birds (2012) European Union, 2012

LOVÁSZI Péter (szerk.) (2002): Javasolt különleges madárvédelmi területek Magyarországon. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.

STANDOVÁR Tibor és PRIMACK, Richard B. (2001) A természetvédelmi biológia alapjai. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt, Budapest

INTERNETES FORRÁSOK:

- » www.mme.hu
- » www.mme-monitoring-hu
- » www.natura.2000.hu
- » www.novenyzteterkep.hu
- » www.termeszetvedelem.hu
- » www.termeszetvedelmikezeles.hu
- » www.vizeink.hu
- » www.ksh.hu

⁶ Az irodalomjegyzékben *nem szerepelnek* mindazon tervezési anyagok, dokumentációk, amelyeket a fenntartási terv vagy a megalapozó dokumentáció egyéb fejezeteiben tételesen felsorolunk, illetve hivatkozunk.

Orbán Zoltán

Uhu

2016